

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Bakalářská práce

2021

Alexandra Zvárová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

„Navazování partnerských vztahů v pozdějším věku“

Bakalářská práce

Autor práce: Alexandra Zvárová

Studijní program: Sociologie a sociální antropologie

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Jaroslava Hasmanová Marhánková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala samostatně, použila jsem pouze uvedené zdroje literatury. Tato práce nebyla využita k získání jiného titulu a souhlasím s její zpřístupněním a využitím pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3.5.2021

Alexandra Zvárová

Bibliografický záznam

ZVÁROVÁ, Alexandra. Navazování partnerských vztahů v pozdějším věku. Praha, 2021. 54 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra Sociologie.

Vedoucí bakalářské práce PhDr. Mgr. Jaroslava Hasmanová Marhánková, Ph.D.

Rozsah práce:

78 032 znaků včetně mezer

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá navazováním partnerských vztahů u lidí starších šedesáti let se zkušeností s ovdověním. Cílem této práce je identifikovat faktory, které ovlivňují seniory se zkušeností s ovdověním vstoupit do nového vztahu a popsat jejich postoje. Tato práce zároveň sleduje specifika nových vztahů ve stáří a jaké formy partnerských vztahů starší lidé volí. Jedná se o kvalitativní práci, které se účastnilo osm respondentů, čtyři ženy a čtyři muži. Data byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které probíhaly z poloviny v domácím prostředí seniorů a z druhé poloviny v online formě (z důvodu pandemie covid-19). Data byla analyzována pomocí metody otevřeného kódování. Výsledkem analýzy je teoretický model ukazující, že ovdovělí senioři jsou otevřeni možnosti navazovat vztahy. Jednou z hlavních motivací pro ně představuje samota. Naopak za nejsilnější důvod k nenavázání vztahu považují pohodlí v single životě a fakt, že už se nechtějí nikomu podřizovat. Nejvíce oblíbené formy vztahu jsou u ovdovělých seniorů LAT vztahy a kohabítace. Větší pravděpodobnost vstoupit do vztahu mají muži, avšak sami respondenti nevidí genderové rozdíly ve vstupu do vztahu. Najít si vztah v tomto věku respondenti považují za jednoduché a vztahy si aktivně vyhledávají, nejčastěji pomocí internetové seznamky.

Klíčová slova

Ovdovění, vztahy, senior, kohabítace, oddělené soužití, manželství

Annotation

This bachelor's thesis explores the topic establishing new relationships with people over the age of sixty and with experience of widowhood. The aim of this thesis is to identify the factors that affect seniors with experience of widowhood to enter new relationship and describe their positions. This work also follows the specifics of new relationships in older age and what forms of partnerships older people choose. It is a qualitative work, which involved four women and four men. The data were obtained through semi-structured interviews, which took place half in home environment of respondents and half online (due to covid-19 pandemic). The data were analyzed with the open coding method. The result of the analyzes is a theoretical model showing that widowed seniors are open to the possibility to enter new partnerships. One of the main

motivations for them is loneliness. On the other hand, the strongest reason for not establishing a relationship is that they don't want to change and submit for anyone new anymore. The most popular forms of relationships are LAT relationships and cohabitation. Men are more likely to enter new relationship, but respondents themselves don't see gender differences in entering relationships. Respondents consider finding a relationship at this age easy and are actively looking for relationships, most often using online dating advertisement.

Keywords

Widowhood, relationships, senior, cohabitation, LAT, marriage

Title

Establishing relationships at a later age

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala zejména vedoucí mé práce PhDr. Mgr. Jaroslavě Hasmanové Marhánkové, Ph.D., která mi v průběhu celé práce hodně pomohla, dala mi spoustu cenných rad a vždy mě dokázala dostat na správnou cestu. Chtěla bych jí zejména poděkovat za její osobitý přístup a za čas který mi věnovala. Dále bych ráda poděkovala rodině a přátelům za podporu při psaní této práce.

Obsah

Úvod	1
1 Stáří a stárnutí	4
1.1 Sociální život po ovdovění	4
1.2 Intimita a sexualita ve stáří	5
2 Ovdovění	7
3 Nové partnerské vztahy	9
3.1 Variabilita partnerských vztahů po ovdovění	10
4 Vliv genderu na navazování nových vztahů	12
4.1 Genderové aspekty sňatkového trhu	12
4.2 Genderové rozdíly v postojích k navazování vztahu po ovdovění	13
5 Metodologie	16
5.1 Výzkumný problém	16
5.2 Výzkumné otázky	16
5.3 Výběr respondentů	17
5.4 Etické otázky výzkumu	18
5.5 Výzkumné šetření	19
5.6 Způsob zpracování dat	19
6 Analýza a výsledky	20
6.1 Život po ovdovění a idealizace zesnulého manžela	20
6.2 Volný čas a rodina	23
6.3 Kategorie motivací pro navázání vztahu	24
6.4 Kategorie důvodů proti navázání vztahu	27
6.5 Strategie seznamování	29
6.6 Specifika nového vztahu po ovdovění	30
6.7 Genderové rozdíly v navazování nových vztahů po ovdovění	31
Závěr	33
Seznam použité literatury	36
Seznam internetových zdrojů	38
Přílohy	39

Úvod

O studium vztahů v pokročilém věku se nejeví v mnoha studiích příliš velký zájem. Vztahům v mladším věku je obecně věnováno více pozornosti a mezi vstupy do nového vztahu mezi mladší a starší generací je výrazný rozdíl. Myslím si, že právě to, že se nejedná o často diskutovanou problematiku, činí toto téma atraktivním. Dnešní doba je charakteristická stárnutím populace. To znamená, že se prodlužuje naše střední délka života. Díky tomuto jevu v naší populaci stále více přibývá počet seniorů. Co se týče vztahů, ty jsou po šedesátém roku života podle Hamplové (2012) výrazně méně pravděpodobné. Pouze 8 % mužů a žen, jež vstoupili do nového vztahu po padesátce, tak učinilo v době, kdy byli starší šedesáti pěti let (Hamplová, 2012). Pro tyto věkové skupiny jsou charakteristické „tradičnější“ formy partnerských vztahů. Nejrozšířenější formou partnerského vztahu v tomto věku je stále manželství. Není však nejvíce preferovanou formou soužití v novém partnerském vztahu. Po 70. roce věku klesá pravděpodobnost, že lidé vstoupí do manželství, zatímco pravděpodobnost, že zvolí jiné, méně „tradiční“, uspořádání jako kohabitaci či oddělené soužití, roste (De Jong Gierveld, 2002, s. 67). Jedním z témat této bakalářské práce je variabilita partnerských vztahů v pozdním věku a preference této věkové skupiny. Ve své práci sleduji genderové rozdíly v navazování nových vztahů po ovdovění. Tento rozdíl chci sledovat zejména z důvodu, že ženy se průměrně dožívají vyššího věku. Během uplynulých padesáti let se proto v české populaci seniorů vytvořila výrazná převaha žen. Příčinou tohoto jevu je právě vysoká nad úmrtnost mužů starších šedesáti pěti let (Hamplová, Šalamounová, Šamanová 2006: 264). Ztráta partnera je tedy v převážné většině záležitostí spíše žen než mužů. Z výše prezentovaných dat je pravděpodobné, že muži mají větší šanci na vstup do vztahu než ženy. Mají větší pravděpodobnost, že si partnerku najdou. Další téma, kterému se tato práce věnuje je, jaký vliv má u lidí v postprodukčním věku jejich předchozí partnerská zkušenost, a to přesněji ovdovění. Do nového partnerského vztahu vstoupí podle Hamplové (2012) spíše senioři se zkušeností rozvodu. Jedná se až o 16 % žen. Zatímco ovdovělé ženy vstupují do nového vztahu pouze v 5 %. U ovdovělých mužů se jedná o 24 % a u mužů po rozvodu dokonce až o 36 %. (Hamplová, 2012) Co se týče již zmíněných druhů soužití, ženy (především ty, jež prošly zkušeností ovdovění) v této fázi života častěji preferují oddělené soužití (Karlsson & Borell, 2002, s. 16) Mimo gender a předchozí partnerskou zkušenost je potřeba brát v potaz i životní styl seniorů. Po ovdovění jedinec musí měnit své naučené role. Práce

mapuje, zdali tento fakt ovlivňuje chuť seniorů vstoupit do nového vztahu a co od nového vztahu tito lidé očekávají a proč by naopak do nového vztahu nevstupovali. Cílem této bakalářské práce je zmapovat jaký mají starší lidé přístup k uzavírání nových partnerských vztahů, a to konkrétně u lidí starších šedesáti let v České republice.

I. Teoretická část

1 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ

V této kapitole se zaměřím na diskusi stáří a stárnutí. Lidé v pozdějším věku mohou mít rozdílná očekávání od života i vztahů. Jejich intimita je vnímána rozdílně oproti jiným věkovým skupinám a mají zároveň na partnerské vztahy jiné požadavky. Každý člověk projde za svůj život několika fázemi. „Poslední“ fáze života čili „stáří“ je těžko uchopitelná. Definice věku, kdy se člověk stane starým téměř neexistuje. Světová zdravotnická organizace (WHO) od 60. let 20. století klasifikuje jako první hranici takzvaného ranného stáří od šedesáti do sedmdesáti čtyř let. Já jsem si pro svou práci zvolila osoby starší šedesáti let. Podle Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo v roce 2019 v České republice 2,3 milionu důchodců. Největší skupinu seniorů u nás zastupují lidé ve věku 65-69 let. Díky stárnutí populace je pravděpodobné, že během příštích dvaceti let budou v mnoha evropských státech tvořit nejpočetnější věkovou skupinu lidé starší šedesáti pěti let. Podle Organizace spojených národů (OSN) se mezi lety 2019 a 2050 počet lidí ve věku nad šedesát pět více než zdvojnásobí. (OSN World Population Prospects, 2019) Je to tedy významná část obyvatelstva, které bychom měli věnovat pozornost.

1.1 Sociální život po ovdovění

Ve své práci se zajímám o sociální život a životní styl seniorů. Jelikož všichni moji respondenti jsou lidé se zkušeností s ovdověním, musím brát v potaz změnu životního stylu po této životní události. Po ovdovění jedinec musí měnit své naučené role. Každodenní rutina je narušena absencí druhé/ho, která/ý byl/a její nedílnou součástí. Tato změna nutně zasahuje identitu člověka, stejně tak jako jeho/její každodennost. (Hasmanová Marhánková 2013) Ve své práci se zajímám o to, jestli tento fakt ovlivňuje chuť seniorů pouštět se do nových vztahů, jestli chtějí zaplnit místo, které postrádají po zesnulém partnerovi nebo si zvyknou na novou roli. Oproti mladšímu věku se mění také očekávání od partnera. Například větší potřeba sociálního kontaktu. Partner by měl být zároveň oporou při sdílení životních zátěží. Důležitá je solidarita a pomoc. Podle Vágnerové (2007) manželé ve starším věku již nevyžadují tolik společné aktivity a utvrzování vzájemného vztahu. V této fázi života už jim jde hlavně o vzájemnou podporu. Vztah se tak transformuje z mileneckého spíše na přátelský vztah. Proměna nastává i v sexuálním životě. Sex už ve stáří není jednou z nejdůležitějších podmínek pro spokojený vztah. (Vágnerová, 2007) To se, ale opět může lišit podle pohlaví. Kate Davidson ve svém díle zmiňuje často zmiňované

pojmy „sobectví“ a „svoboda“. Tyto dva pojmy hojně využívají ženy vdovy při popisování svého současného životního stylu. Jen málo z vdovců z jejího výzkumu však tyto pojmy použilo. Pokud ano, bylo to myšleno spíše ve smyslu hněvu ze ztráty partnera. Žádný z mužů nepřirovnal vdovectví ke svobodě. Davidson také uvádí, že u žen je větší pravděpodobnost, že si partnera nebudou hledat, protože nechtějí přijít o tento stav svobody. U mužů hraje v partnerském rozhodování větší roli například zdravotní stav. (Davidson, 2001)

Sociální vztahy jsou pro seniory obzvlášť důležité. Využívají je k psychické a sociální podpoře. Ovdovělí starší lidé obvykle nehledají náhradu za zemřelého partnera, ale snaží se vyrovnat se ztrátou pomocí oživení nových vztahů. Může se jednat o vztahy i s přáteli nebo rodinou. (Vágnerová, 2007) Rodina bývá starším lidem nejbližší, a proto má na ně velký vliv. Vztahy seniorů s dospělými potomky mohou být v této životní fázi velmi rozmanité. A to podle prožitého dětství, aktuálního stylu života potomků, i zdravotního stavu seniorů, vzdělání a pohlaví příslušníků obou generací. (Vágnerová, 2007) U přátel je typická stále větší úmrtnost vrstevníků, se kterými senior mohl komunikovat. Tuto komunikaci pak může nahrazovat rodina, ale může být také motivací pro hledání partnerského vztahu.

1.2 Intimita a sexualita ve stáří

Intimita a sexualita ve stáří jsou témata spjatá s určitými stereotypy. Společnost je nepovažuje za vhodné anebo mají pocit, že už o takové věci senioři nemají ani zájem. Člověk v pozdním věku je spojován s křehkým vzhledem, šedými vlasy a vráscitou kůží. Dále také například s nemocemi nebo závislostí na ostatních. Tyto faktory mohou vést ke vnímání seniorů jako asexuálních. V rámci společenských představ už v této fázi života pro jejich partnerské vztahy není místo. (Hasmanová Marhánková, 2018, str. 73) Co se týče ovdovělých lidí, psychologka Valerie Štáfková hovoří o ztrátě partnera především jako o transformaci dosavadní identity. Manželé tvoří jednu jednotku, která se najednou rozpadá. Je velmi obtížné zaplnit po partnerovi prázdný prostor. (Štáfková, 2010) Sexuální pocity po smrti partnera se pohybují od viny ze sexuální abstinence v době před smrtí partnera po pokles sexuální touhy po smrti partnera. Muži vdovci si více uvědomují ohrožení svého sexuálního života v důsledku smrti partnerky. Mají pak tendenci rychleji uzavřít nové manželství než vdovy a dokončují tak své truchlení. (Elliot, 1997) U mužů seniorů přichází také další věc, a to strach navázat nový intimní vztah kvůli poklesu erektilní funkce. K rozhodnutí sexuální abstinence může dojít z respektu a vyjádření úcty zesnulému

partneru. A to obzvláště pokud spolu pár žil v podstatě celý život. V tomto věku jsou těla považována za něco, co by se mělo skrývat. V české populaci 64 % lidí souhlasí s výrokem, že „od určitého věku už se nehodí, aby žena nosila krátké sukně“ a 30 % z české populace souhlasí s názorem, že „jakékoliv sexuální aktivity u lidí po sedmdesátce už odporují dobrému vkusu“. Tento souhlas v největší míře vyjadřují mladí lidé (44 %) silná podpora tohoto výroku je ale patrná i ve věkové skupině, již se dotýká (29 % ve věkové skupině 60 až 80 let) (Vidovičová, 2008, s. 91).

Jak jsem již zmínila, partnerství ve stáří a celkově sexualita u starších lidí je doprovázena mnohými tabu. Často se o intimních aktivitách v pozdějším věku hovoří jako o něčem nepatřičném, nehodícím se a jako o něčem co by se vůbec nemělo provozovat. Jejich dospělé děti si těžko představují, že by jejich rodiče ve vyšším věku byli sexuálně aktivní. Rodiny mohou podporovat držení ruky, líbání a objímání, reagují ale nepříznivě na představu sexuálního styku v tomto věku. (Bauer et al. In Peel and Harding 2016) Podstatnou překážkou pro přijetí sexuality staršího člověka členem rodiny je stereotypní názor, že jakékoliv zobrazení sexuálního chování starších lidí je abnormální nebo nedůležité a je třeba je od toho odradit (Bauer et al. In Peel and Harding 2016) Merrie Kass představila „Geriatric Sexuality Breakdown Syndrom“ neboli Syndrom geriatrického sexuálního zhroucení, který označuje proces internalizace negativních postojů, kterým jsou starší lidé vystaveni. Syndrom pak vede k tomu, že vnímají sebe sama jako asexuální a zbytečné (Kass 1981). Některé argumenty, které vedou ke stereotypizaci sexuality a partnerství ve stáří jsou například, že touha a schopnost milovat se, se ztrácí s věkem, nebo že ve stáří dochází přirozeně ke zhoršení funkcí potřebných pro sexuální život a starší lidé si mohou u sexuálních aktivit ublížit.

Novodobě ale dochází k mírné transformaci pohledu na sexualitu ve stáří například pomocí médií. Například Merryn Gott se snaží o změnu tohoto pohledu na seniory a uvádí v potaz například důležitost sexuality pro duševní a psychickou pohodu. Zdůrazňuje také, že může sloužit jako pomůcka ke zvýšení kvality života ve stáří. (Gott, 2005) Také v mediálním prostoru můžeme zpozorovat obrat tohoto pohledu. Na internetu v dnešní době najdeme nespočet článků prezentující sexualitu jako účinný nástroj pro zdravé stárnutí. Můžeme se dočíst o výhodách aktivního sexuálního života jako je snížení rizika infarktu, posílení imunitního systému, snížení šance na rakovinu prostaty nebo snížení všech možných ukazatelů stáří od vrásek po inkontinenci. (Marshall B., 2012, str. 340) Jedním z takových

příkladů v českém prostředí může být text od Petra Třešňáka „Horké chvílky seniorů“ zveřejněný pro deník Respekt. Jedná se o velmi obsáhlý článek podporující sexualitu ve stáří. Pohled na sexualitu ve stáří se začal měnit také v medicinském odvětvím, kdy se se stárnutím populace začalo na stárnoucí sexualitu hledět jako na problém, který se dá řešit (také s rozvojem léků typu Viagra apod.). Novým diskurzem zdravého stárnutí se tak stávají „sexy senioři“, kteří si hledají vlastní cestu k intimitě. (Marshall B., 2012, str. 341)

2 OVDOVĚNÍ

V této kapitole se zaměřím na velmi klíčový moment v životě dotazovaných seniorů a to ovdovění. Ovdovění můžeme definovat jako ukončení manželství smrtí jednoho z partnerů. (Maříková, 1996) Smrt partnera je zásadní zásah do každodennosti člověka a je typická zejména v této fázi života. Pro pozůstalého nastává nová sociální situace, ať už co se týče nové role v domácnosti, socializace či životní úrovně. Tato skupina lidí se často v průběhu času stále více uzavírá do svého soukromí a jeho potřeba sociálních kontaktů mimo rodinu se snižuje. (Vágnerová, 2000, str. 344) Podle Vágnerové se lidé ve starším věku mnohem hůře vyrovnávají se ztrátou své druhé polovičky, a to i přesto, že ví, že se jedná o situaci v tomto věku běžnou. (Vágnerová, 2007, str. 376) Mezi další složky ovlivněné úmrtím partnera patří například zvýšení pocitu samoty, narušení běžné denní struktury a režimu a ztráta motivace z těchto činností. Zhoršení finanční situace a další. (Vágnerová, 2007, str. 377) Ženy často berou smrt partnera jako podstatný okamžik, který narušuje jejich představy o budoucnosti. Často se s tímto faktem vyrovnávají stěhováním se do jiných míst (například z venkova do města) a hledání nových aktivit a přátel. Necháávají tak za sebou vše, co jim připomíná zesnulého partnera. (Hasmanová Marhánková, 2012, str. 203) Z demografického hlediska je velmi důležité, že v této věkové skupině vzniká podstatný rozdíl mezi počtem žen a mužů. Vzhledem k vyšší úmrtnosti mužů se vytvořila výrazná převaha žen v této věkové skupině. Ovdovění je právě díky tomu převážně ženská zkušenost. V České republice a Skandinávii mají muži přibližně dvojnásobnou pravděpodobnost vstoupit do nového svazku než ženy. Tento demografický fakt se prohlubuje i v jiných evropských zemích. Například v Rakousku, Švýcarsku nebo Itálii jsou podíly mužů v nových vztazích přibližně čtyřnásobné a v Řecku dokonce více než osminásobné. Pokud někdo do nového partnerského svazku v Řecku vstoupí, jsou to téměř výhradně muži. (Hamplová, 2012, str. 5)

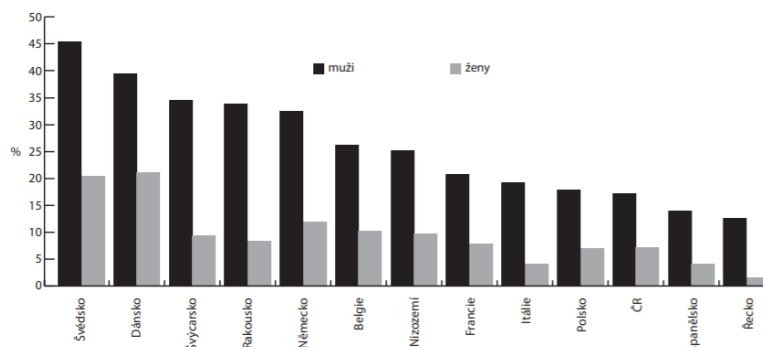
Studie ukazují, že muži i ženy se s ovdověním nevyrovnávají stejně. Po ovdovění klesá míra životní spokojenosti výrazněji u mužů než u žen a tato míra se rovněž u mužů v porovnání se ženami výrazněji zvyšuje, pokud vstoupí do dalšího manželství. (Chipperfield, Havers 2001) Od toho se odvozují rozdílná očekávání mužů a žen při vstupu do manželství/nového vztahu. Na navázání nového partnerského vztahu po ovdovění má vliv doba truchlení. Proces truchlení se podle Špatenkové (2011) skládá ze čtyř fází. První fází je šok a otřes, který trvá pár hodin až dva týdny. Na tento šok navazuje fáze sebekontroly, v této fázi se ovdovělá osoba soustředí především na organizaci pohřbu a povinnosti s tím spojené. Až po události pohřbu na ně dolehne zármutek. Třetí fází je „regrese“, která trvá jeden až tři měsíce. V tomto období je ovdovělý člověk velmi úzkostný a tento stav dopadá i na jeho schopnost provádět běžné každodenní úkony. Může docházet i k izolaci. Jako poslední, čtvrtá, fáze přichází „adaptace“. Nejčastěji trvá *okolo jednoho roku* od smrti partnera. U vdov se může jednat až o tři až čtyři roky. V této fázi člověk opět získává svou sebekontrolu, uvědomuje si, že život jde dál a pomalu se smiřuje se svou situací. (Špatenková, 2011, str. 70)

Dopady ovdovění můžeme sledovat také například na genderových rozdílech v tradiční dělbě práce. Podle Hasmanové Marhánkové (2008) je stárnutí vždy genderovou zkušeností, a to na základě rozdílných životních biografii. Gender je jedním z faktorů výrazně ovlivňujících vztahy v rámci sociálních institucí a přístup k ekonomickým (a jiným) zdrojům. Za jeden z nejvýznamnějších parametrů v životě stárnoucích lidí můžeme jednoznačně považovat výši ekonomických zdrojů. Výše ekonomických zdrojů ve stáří je, ale zásadně ovlivněna předchozí pracovní kariérou, která je bezpochyby genderově podmíněná. Z těchto důvodů tak ženy dosahují nižších důchodů. Další faktor umožňující znevýhodnění seniorů je genderovaná dělba práce. V tomto případě se jedná, ale spíše o muže, kteří jsou znevýhodňováni. Co se týče času stráveného děláním domácích prací, u mužů se tento čas výrazně navýší, zatímco u žen výrazně klesá. (Hasmanová Marhánková, 2008. str. 28-32)

3 NOVÉ PARTNERSKÉ VZTAHY

Další klíčovou kapitolou pro mou práci jsou nové partnerské vztahy. Představím zde určitá specifika nových vztahů po ovdovění a také jaké jsou možné druhy těchto vztahů. O nový vztah má zájem až 30 % ovdovělých mužů. A to již půl roku po smrti jejich partnerky. V tomto časovém období se u žen jedná pouze o 16 %. (Carr, 2004, str. 1058) Podle Hamplové (2011) vstoupí do nového vztahu až jedna třetina jedinců ve věku 50 až 70 let, kteří se ocitli bez partnera. Podle výzkumu SHARE konaného v letech 2008-2009 bylo (z 26 276 účastníků z 13 evropských zemí) 22 % žen a 15 % mužů nezadaných. Z těchto nezadaných žen bylo dokonce 28 % z nich z České republiky. Do nového svazku nejméně vstupují lidé z jižní a střední Evropy (Řecko, Itálie, Česká republika, Polsko), nejvíce naopak v zemích Skandinávských a germánských. Například ve Švédsku vstoupí do nového svazku více než 40 % starších „nezadaných“ mužů. Ženy v tomto věku mají menší pravděpodobnost založení tohoto svazku. (Hamplová, 2012, str. 4)

Graf 2: Nové svazky, procento nezadaných ve věku 50-69

Zdroj: SHARELIFE 2008/2009 (3. vlna šetření SHARE)

Ve výzkumu bylo dotázáno 2030 Čechů s průměrným věkem 66,1 let. Z výzkumu je patrné, že většina svazků vzniká ve věku mezi 50-60 let, kdy ještě není tak patrná již zmíněná vyšší úmrtnost mužů. (Hamplová, 2012, str. 6)

Přiložená tabulka ukazuje, že muži nejen do nového svazku vstupují více, ale také rychleji. Ženy ve věku 50-60 let spíše vstupují do nesezdaných soužití než do manželství, zatímco u mužů v tomto věku je to naopak. (Hamplová, 2012, str. 7)

Tabulka 3: Charakteristiky svazků uzavřených ve věku 50+, %

Věk opakovaného svazku	Pohlaví	
	Muž	Žena
50-54	50.6	48.7
55-59	27.7	27.9
60-64	13.3	14.6
65-70	8.4	8.8
Doba od ukončení předchozího svazku		
0-1 rok	21.9	10.8
2-5 let	37.9	31.1
6-10 let	20.8	23.5
Více než 10 let	19.5	34.6
Typ nového svazku		
Manželství	53.3	45.1
Nesezdané soužití	46.7	54.9

Zdroj: SHARELIFE 2008/2009 (3. vlna šetření SHARE)

3.1 Variabilita partnerských vztahů po ovdovění

Za velmi zajímavé v rámci své práce považuji také o jaký druh vztahového uspořádání mají vdovy/vdovci zájem a jaké už pro ně nejsou přípustné. Lidé v pokročilém věku volí spíše taková partnerství, při kterých nemusí výrazně měnit své každodenní návyky, sociální vazby či dělbu práce. Takové vztahy většinou staví na odděleném bydlení, které umožňuje dostatečnou nezávislost. (Karlsson, Borell, 2002 in Hasmanová Marhánková, 2012, str. 196)

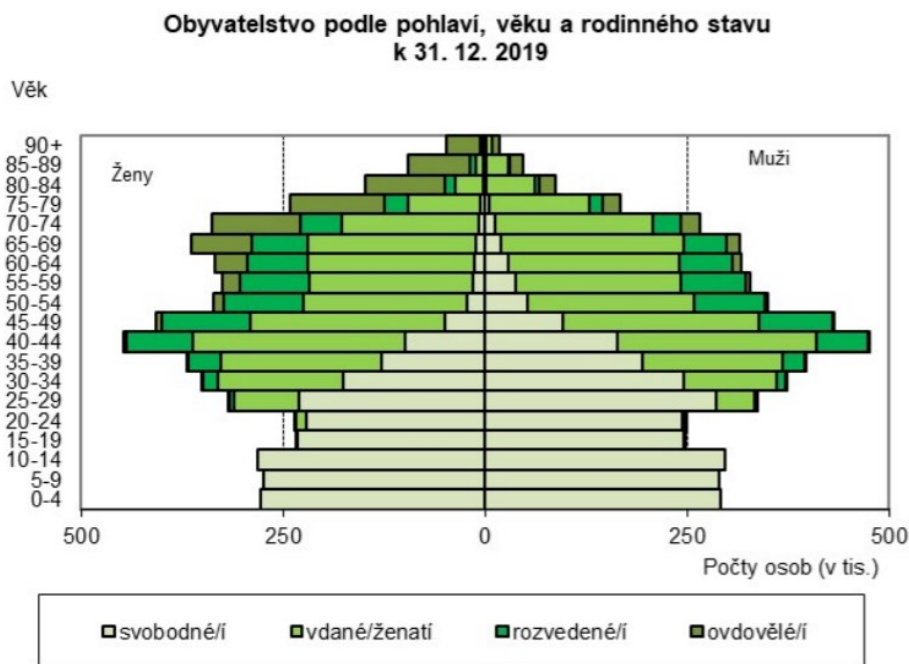
Účelem této kapitoly je představit variabilitu a specifika partnerského života v pozdějším věku. Za první skupinu lidí můžeme považovat takzvané „singles“ neboli lidi, kteří partnera nemají nebo nikoho za svého partnera nepovažují. Singles výrazně narůstají ve věku od padesáti pěti let a více a tento stav se převážně se týká žen. (Vohlídalová, 2014, str. 85 in Hašková, Vohlídalová, Maříková, 2014) Do této skupiny můžeme zařadit skupiny dobrovolně nezadaných, ale také těch, kteří si partnera nemohou najít (například z důvodu věku). Podle Vohlídalové (2014) nejvíce lidí žije jako „single“ nebo ve vztahu manželském. Manželství můžeme považovat za nejvíce tradiční formu vztahu. Z výzkumu Hasmanové Marhánkové můžeme vidět, že ženy se zkušeností s ovdověním přistupují k manželství spíše odmítavě. (Hasmanová Marhánková, 2012, str. 209) Chtějí si zachovat svoji nezávislost. Tento druh partnerského svazku nepřináší jedincům tolik výhod jako jiné druhy partnerských vztahů. Jeho navázání je tak podle De Jong Giervedl (2002) často podmíněn kulturními, náboženskými či finančními důvody. Mezi méně tradiční druh partnerského vztahu můžeme

zařadit kohabitaci. Jiným názvem se dá nazvat také nesezdané soužití. Kohabitace se pojí s manželstvím, jelikož mají mnoho společného. Oba partneři žijí ve společné domácnosti a plní každodenní role a podobnou rutinu. Rozdíl je však v tom, že pár nebyl oddán. Nejsou tedy manželé. To, ale nijak neovlivňuje partnery v jejich každodenním životě. Dopad může být znatelný až v případě, kdy se partneři rozejdou. (Levin, 2004, str. 223) Na rozdíl od manželství, které je považováno za tradiční, se jedná o relativně nový jev. V západních společnostech se nesezdané soužití objevuje od šedesátých let dvacátého století. (Maříková, 1996, str. 1190) V českém prostředí dokonce až v letech osmdesátých. (Možný, 2006, str. 257) Kohabitace je trendem zejména u mladších. Vliv na vznik nesezdaného soužití měly sociální změny jako emancipace žen, akceptace předmanželského sexuálního styku a rozvoj antikoncepce. (Maříková, 1996, str. 1191) Na kohabitaci se dá nahlížet jako na stav před manželstvím, ale také jako na plnohodnotnou alternativu k manželství. To je případ mnou zkoumané věkové skupiny. Výhodou může být například péče, kterou jim partner věnuje například v případě zhoršeného zdraví. Podle De Jong Gierveld (2004), ale senioři vstupují spíše do takových svazků, ve kterých nesdílí společnou domácnost. A to na rozdíl od rozvedených seniorů, kteří se ve větším měřítku přiklání například k novému manželství. (De Jong Gierveld, 2004, str. 239) Takovému druhu soužití se říká například „living apart together“ neboli LAT. Stejně tak jako v případě kohabitace se jedná o poměrně nový fenomén. Někteří autoři také na LAT vztahy nahlížejí jako na alternativní typ kohabitace. Například Karlsson a Borell (2002) považují LAT vztah za trvalý intimní vztah, který nezahrnuje společný domov. Autoři se často nemohou shodnout, jestli mezi LAT vztahy počítat pouze nesezdané jedince. Tento druh vztahu není doménou pouze u mladých lidí, čím dál větší oblibu má i u starších osob. Mezi důvody ke vstupu do tohoto druhu vztahu patří nezávislost. Člověk si už nechce zvykat na partnerovy návyky a zvyklosti či odlišné způsoby řešení situací v domácnosti. Dalším důvodem může být, že nechtějí opouštět svůj dům či byt. Jedním z důvodů může být také, že je tato forma přístupná pro jejich děti a vnoučata. (Karlsson a Borell, 2002, str. 15,16) Starší generace tedy tento druh soužití preferuje z rozdílných důvodů než generace mladší. U mladých lidí je tento druh vztahů populární zejména u studentů a mladých lidí žijících v odlišných městech například kvůli zaměstnání nebo jsou hodně mladí a například ještě žijí u svých rodin. (Levin a Trost, 1999 in Očadlíková, 2009, str. 25)

4 VLIV GENDERU NA NAVAZOVÁNÍ NOVÝCH VZTAHŮ

4.1 Genderové aspekty sňatkového trhu

Jak jsem již zmínila v úvodu své práce, populace stárne. To se projevuje na složení seniorů v celkové populaci. Oproti roku 2010 došlo v roce 2019 ke zdvojnásobení počtu devadesátiletých a starších. A to žen i mužů. V zmíněném roce 2019 se jednalo o 47 313 žen v tomto věku a 16 703 mužů. U této věkové skupiny, ale celkově v populaci seniorů dominují ženy (viz obrázek). U lidí starších 100 let žilo k 31.12.2019 713 osob a 515 z toho bylo žen. Od věkové skupiny 55-59 let můžeme pozorovat nárůst ovdovělých žen. Ve věku 65-69 let je u žen ovdovění hned na druhém místě za vdané. (Demografická statistika ČSÚ, 2019)

V roce 2014 představovaly v hlavním městě Praha ze skupiny lidí starších šedesát pět let 59,8 % ženy. Na 100 mužů tedy připadá 144 žen. (Demografická statistika ČSÚ pro seniory v hl. městě Praha, 2015) Z těchto dat můžeme vidět, že muži mají, alespoň co se týče velikosti sňatkového trhu větší potenciál najít si partnerku než ženy. Muži mají v České republice přibližně dvojnásobnou pravděpodobnost, že si po padesátce najdou partnerku než ženy. Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, tento nepoměr je, ale v některých Evropských zemích ještě mnohem větší. (Hamplová, 2012). Další problém může spočívat ve věkové heterogamii. Převážná většina seniorů po šedesátém roce života zastává názor, že

by muž měl být starší než žena. (Vidovičová, 2008, str. 93) To ve vztahu k výše zmíněným datům představuje další možnou bariéru pro ženy, které se snaží najít partnera.

4.2 Genderové rozdíly v postojích k navazování vztahů po ovdovění

V této kapitole se budu věnovat rozdílným postojům žen a mužů na navazování nových vztahů po zkušenosti ovdovění. Stevensová (2002) ve své studii uvádí, že 75 % vdov nemá zájem o nového partnera. O nový vztah projevilo zájem 22 % žen ve věku do sedmdesáti let a pouze 7 % žen starších tohoto věku. Hamplová (2012) ve svém výzkumu dokonce uvádí, že ovdovělé ženy vstupují do nového vztahu jen v 5 %. U ovdovělých mužů se jedná o 24 %. Z těchto dat vyplývá, že muži budou více pravděpodobně vstupovat do nového vztahu. Mají také větší šanci si partnerku najít vzhledem k nadbytku žen o kterém jsem psala v předešlé podkapitole. Muži se také lépe vyrovnávají se smrtí manželky než ženy. (Stuart-Hamilton, 1999, str. 163-164) Důvodem pro navázání vztahu často bývá, že si starší muži potřebují najít někoho kdo by se o ně postaral, protože oni sami s ohledem na tradiční dělbu práce nemají v této oblasti stejné dovednosti jako ženy. (Stuart-Hamilton, 1999, str. 164) Podle Kubíčkové (2001) mají muži po smrti partnerky možnost zastat její funkci v domácnosti, nahradit tuto funkci členem rodiny, úplně na tuto roli rezignovat anebo se pokusit tuto roli nahradit novou partnerkou. (Kubíčková, 2001, str. 68) Naopak ženy po smrti partnera často mají pocit, že jsou odkázány na dožití v samotě a nejsou schopny najít adekvátní náhradu za svého partnera. (Kubíčková, 2001, str. 62) Ženy se častěji, než muži obracejí na rodinu a plní svou novou sociální roli jako matky, babičky. (Kubíčková, 2001, str. 66) Rozdíl můžeme vidět také na vztahu k domovu. Muži se obvykle obávají prázdného bytu a vyhýbají se návratu do místa, kde žili společně s partnerkou, protože tam musí čelit jejich ztrátě. Ženy naopak zůstávají doma a postrádají důvod vycházet ven. (Kubíčková, 2001, str. 67) Vztah k domovu může vést také k nenavázání nového vztahu, jelikož starší lidé mají často obavy o svůj domov, bojí se ho vzdát, nechtějí totiž zůstat bez prostředků, pokud by nový vztah nevyšel. (De Jong Giervedl, 2002) Nejčastěji se objevujícím důvodem pro navázání nového vztahu se v mnoha výzkumech objevuje pocit samoty. Překonání samoty je vývojovým úkolem po zkušenosti ovdovění. (Bakwell, 1981) Osamělost po ovdovění je možné rozdělit na sociální a citovou izolaci. Rozdíl v nich je takový, že sociální izolaci je možné omezit i bez partnera, ale té citové dokáže zabránit pouze angažovaný vztah. (Bowlby, 2013) Mezi výhody nového manželství ženy zahrnují lepší finanční situaci či ochranu před samotou. Za nevýhody považují ztrátu své nezávislosti. (Hasmanová

Marhánková, 2012, str. 210) Ženy po zkušenosti manželství již mají menší toleranci k omezování se. Nechtějí se vzdát své svobody, svého režimu a návyků. Užívají si také nově nabytou svobodu v rozhodování. (Ševčíková, Lichá, Škařupová, 2018) V preferencích často dochází k protichůdnosti vůči pocitu samoty a pocitu nezávislosti. Hasmanová Marhánková (2016) ve své práci píše o stavu kdy ovdovělé ženy vedle zármutku prožívají také úlevu a již zmíněný pocit svobody. Také Kate Davidson (2002) ve svém výzkumu upozorovala nezáměrem žen vstoupit do nového manželství. O co, ale podle jejího výzkumu ženy stojí je kamarád pro život. Gentleman, který by je vzal do restaurace, do divadla, nakupovat nebo třeba na společnou dovolenou. Čtrnáct vdov jako důvod neuzavření nového vztahu označily nemožnost nahradit zemřelého partnera. Tyto ženy už nechtějí znovu „investovat do domácnosti“, mají pocit, že svou rodinnou povinnost si už splnily. Pro mnoho žen je až tato životní situace možností jednat podle svých představ a potřeb, mají kontrolu nad svými financemi a dělat si co chtějí. Genderový rozdíl Davidson odhalila v tom, že mezitím co ženy preferovaly někoho, s kým by mohly jít ven, muži chtěli spíše někoho, za kým se budou moct vracet domů. Jedenáct vdovců jí sdělilo, že by se novému vztahu/manželství nebránilo, ale aktivně nehledají. (Davidson, 2002, str. 310-314)

II. Praktická část

5 METODOLOGIE

Praktickou částí mé práce je výzkumné šetření navazující na teoretickou část práce, ve které se zaměřuji na aspekty partnerských vztahů v pozdějším věku jako je vliv pohlaví, preference lidí v důchodovém věku, druhy těchto vztahů či vliv sociálního života seniorů na tyto svazky. Jako metodologii pro svou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum, a to z toho důvodu, že se jedná o citlivé téma a pomocí rozhovorů se mi respondenti mají větší šanci otevřít. Rozhodla jsem se pracovat pomocí polostrukturovaných rozhovorů, jelikož mám danou kostru témat, kterým se chci věnovat, ale také chci mít prostor pro navazující otázky. Pomocí těchto rozhovorů bych ráda odhalila, jaký mají starší lidé názor na nové partnerské vztahy ve věku přes šedesát let a po zkušenosti s ovdověním. Zda jsou ochotni do takového svazku vstoupit a pokud ano či ne, jaké k tomu mají důvody. Jestli je v tomto přístupu rozdíl ve vstupu do nového vztahu mezi muži a ženami a další témata, která shrnu v kapitole o výzkumných otázkách.

5.1 Výzkumný problém

Účelem mojí práce je porozumět a popsat vztah mezi ovdověním a novým vztahem. Stanovený výzkumný problém bych formulovala takto: „Jaké jsou postoje lidí se zkušeností s ovdověním v pozdějším věku k navazování nových partnerských vztahů.“

5.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka reformuluje účel výzkumu do tázací věty. Otázky se vyvíjí a formulují v průběhu výzkumu. Otázky vyplývají z provedeného teoretického přehledu a určují plán výzkumu. (Hendl, 2016, str. 160) Na základě mých výzkumných cílů jsem svou hlavní výzkumnou otázkou stanovila takto: „*Jaký vliv má na navázání nového vztahu zkušenost ovdovění?*“ Podotázky vycházejí z různých faktorů ovlivňující tyto vztahy. Prvním z faktorů je gender, který má, jak jsem již dříve v této práci zmínila velký vliv. Ať už proto, že v seniorské populaci je velký nadbytek žen anebo proto, že ženy a muži mohou mít na vztah jiné požadavky. Moje otázka tedy zní: „*Jakým způsobem ovlivňuje gender postoj k navázání vztahu?*“ Další z mých otázek je „*Jaké formy partnerských vztahů starší lidé volí a proč?*“ Tuto výzkumnou otázku jsem určila na základě De Jong Gierveld, která říká, že po 70. roce věku klesá pravděpodobnost, že lidé vstoupí do manželství, zatímco pravděpodobnost, že zvolí jiné, méně „tradiční“, uspořádání jako kohabitaci či oddělené soužití, roste (De Jong Gierveld, 2002, s. 67). Další mé výzkumné otázky zní „*Liší se chut'*

vstoupit do nového vztahu podle věku?“, „Jaké jsou důvody ke vstoupení či nevstoupení do nového vztahu?“ a „Jaký vliv má na navázání nového vztahu životní styl seniora/seniorky a jeho/její sociální vazby?“ navazující na teoretickou část mé práce.

5.3 Výběr respondentů

Ve své práci pracuji s předem danou strukturou výběru. „V tomto případě jsou kritéria pro výběr předem známá a nezávislá na výsledcích výzkumu“ (Hendl, 2016, str. 153) Důležité pro mě je rovnoměrné rozložení žen a mužů, jelikož ve své práci chci porovnávat rozdíl mezi pohlavími. Další z podmínek je věk šedesát plus a zkušenost s ovdověním. Původně jsem zamýšlela deset až dvanáct rozhovorů. Situace s pandemií covid-19 se, ale v průběhu mého výzkumu zhoršila (obzvláště v Karlových Varech, kde jsem dělala většinu rozhovorů), a tak jsem byla nucena snížit počet rozhovorů na osm. Z počátku se mi podařilo provést čtyři osobní rozhovory s fyzickou přítomností respondentů, posléze jsem u dalších respondentů (u kterých to bylo možné) přešla na online formu. Ne všichni starší lidé bohužel disponují potřebnou technikou, stejně se, ale domnívám, že můj vzorek je dostatečný, a to vzhledem k faktu, že u mých dat došlo k saturaci. Podařilo se mi kontaktovat seniory/seniorky v různých životních situacích, včetně různých partnerských trajektorií po zkušenosti s ovdověním. Respondenty jsem vybírala metodou sněhové koule (snowball sampling). Začala jsem u svých známých a ti mi dále doporučovali další vhodné respondenty.

Můj finální výzkumný soubor je složen ze čtyř žen a čtyř mužů ve věku 66 až 82 let. Všichni tito lidé žijí v domácím prostředí. Doba od smrti partnera se pohybuje od 1 do 23 let. Jako nejnižší hranici doby ovdovění jsem si stanovila jeden rok. To z důvodu nenarušení truchlení dotyčné/ho. Nejvyšší hranice nebyla stanovena.

Tabulka 1

Respondent	Věk	Délka ovdovění	Délka manželství	Místo bydliště	Navázání vztahu po ovdovění
Paní Žlutá	66 let	3 roky	12 let	Karlovy Vary	NE
Paní Červená	74 let	3 roky	50 let	Praha	NE
Paní Modrá	72 let	10 let	35 let	Krupka u Teplic	ANO (LAT)
Paní Fialová	70 let	5 let	43 let	Praha	ANO (Kohabitace)
Pan Černý	80 let	10 let	30 let	Karlovy Vary	ANO (LAT, Kohabitace)
Pan Zelený	75 let	20 let	17 let	Karlovy Vary	ANO (LAT)
Pan Bílý	74 let	1 rok	50 let	Karlovy Vary	NE
Pan Šedý	82 let	23 let	5 let	Karlovy Vary	ANO (Kohabitace)

5.4 Etické otázky výzkumu

Výzkum jsem zajistila také po etické stránce, jelikož je mé téma bezesporu spojeno s určitými etickými riziky. Moji respondenti jsou lidé, kteří si prošli ovdověním, což je téma, které není příjemné pro rozhovor. Z tohoto důvodu jsem seniory předem kontaktovala a informovala je o zadaném tématu, jak přibližně bude vypadat rozhovor a jaké tematické okruhy s nimi budu probírat. Následně jsem se zeptala, zda je to pro ně přijatelné, jestli jsou ochotni se o těchto tématech bavit a jestli souhlasí s rozhovorem. Přímo před rozhovorem jsem s nimi podepsala informovaný souhlas. Ty, se kterými jsem dělala rozhovor online jsem požádala o ústní souhlas. V informovaném i ústním souhlasu jsem

poděkovala za ochotu účastnit se rozhovoru, ještě jednou jsem shrnula téma, upozornila jsem na nahrávání rozhovoru a také na to, že může být kdykoliv přerušeno v případě respondentova žádosti. Zaručila jsem seniorům anonymitu a vysvětlila k jakým účelům budu data využívat a jak je nadále budu zpracovávat.

5.5 Výzkumné šetření

Výzkum byl zrealizován v roce 2021, konkrétně v měsících leden a únor, kdy jsem se spojila se všemi respondenty a podle jejich časových možností jsem přizpůsobila rozhovory. Jak jsem již zmínila výše, polovina šetření proběhla v domácím prostředí respondentů. Druhá polovina musela kvůli situaci pandemie COVID-19 proběhnout v online formě. Pro začátek rozhovoru jsme probrali téma a informovaný souhlas. Poděkovala jsem za účast a začal rozhovor. Rozhovor nebyl časově omezen, nejkratší rozhovor trval necelou půl hodinu, u nejdelšího jsem strávila dvě hodiny. Rozdíl v rozhovorech mezi „živým“ a online prostředím jsem nezaznamenala. Co se týče otevřenosti, šlo spíše o osobnost respondenta a ne o „prostředí“, ve kterém jsme rozhovor prováděli.

5.6 Způsob zpracování dat

Všechna data byla nahrávána pomocí diktafonu a následně přepisována-takzvanou transkripcí. Transkripce je proces převodu mluveného slova z interview do písemné podoby. (Hendl, 2016, str. 212) V přepisech bylo vypuštěno několik částí, které byly mimo téma a neměly vliv na můj výzkum. Při přepisech jsem zanechávala také dialekt respondentů. Pro zpracování byla zvolena metoda otevřeného kódování. Metoda otevřeného kódování lokalizuje témata v textu a přiřazuje jim určitá označení. Otevřené kódování odhaluje v datech určitá témata. Ty mají vztah k výzkumným otázkám. (Hendl, 2016, str. 251) Kódy jsem řadila podle celých či částí odpovědí. Mezi své kódy jsem zařadila: „*druh partnerství*“. Tento kód jsem zvolila, jelikož mě zajímá, jaký druh partnerství starší lidé volí nebo o jaký druh by měli zájem. Další kódy jsou „*ochota k navázání vztahu a neochota k navázání vztahu*“. Ty mají ukázat celkový zájem či nezájem seniorů o nový vztah. S tím se pojí další kódy a to „*důvody k navázání vztahu a důvody k nenavázání vztahu*“. Další kódy jsou „*sociální život seniorů*“, „*rozdíl mezi muži a ženami*“, „*vliv ovdovění*“ ve kterém jsem označila místa, kde respondent popisuje jejich život po ovdovění a jak je to ovlivnilo. Poslední kód je „*nový vztah*“.

6 ANALÝZA A VÝSLEDKY

V této kapitole se budu věnovat výsledkům mých rozhovorů a popíšu důležitá zjištění a témata, která se jich týkají a pokusím se odpovědět na mé výzkumné otázky.

6.1 Život po ovdovění a idealizace zesnulého manžela

První téma, kterému se budu věnovat je život po ovdovění a idealizace zesnulého partnera, což je jev, který se v mých rozhovorech často objevoval. Na úvod jsem se, ale rozhodla ve své práci reflektovat, jaký je podle mých respondentů život po ovdovění a jaké změny přináší. Ovdovění je velmi podstatný moment v životě mnou dotazovaných respondentů. Jak zmiňuje Vágnerová (2007, str. 377) přináší změnu v denní struktuře seniorů, jejich denním režimu, ztrátu motivace z každodenních činností, zhoršení finanční situace a další. Podle Špatenkové (2005, str. 74) se dá ztráta po ovdovění rozdělit následovně: materiální ztráty, intrapsychické ztráty; funkcionální ztráty; systémové ztráty; rolové ztráty a vztahové ztráty.

U mužů se jako důležitý faktor pro fungování v domácnosti po ovdovění ukázala rodina. Konkrétně děti hrají v životě ovdovělého muže velkou roli. Pomáhají s denním chodem domácnosti nebo jen s určitými věcmi, se kterými si (mnou dotázaní) muži sami neporadí. V jednom případě se ukázala také pomoc matky. Podle Hasmanové Marhánkové (2008, str. 31-32) čelí ženy ve stáří řadě znevýhodnění, které jsou důsledkem jejich předchozího nerovného postavení například na trhu práce nebo jiných specifických genderových očekáváních. I u mužů se často můžeme setkat se znevýhodněním na základě genderových norem a očekávání. Například genderová dělba práce, která se podílí na posilování genderové nerovnosti a znevýhodnění žen, může ve stáří působit opačným účinkem. Práce zaměřené na život mužů po ovdovění ukazují, že jsou to muži, kdo kvůli genderové dělbě práce může čelit větším obtížím s vyrovnáváním se se zásadní změnou každodennosti. (Hasmanová Marhánková, 2008, str. 32) Muži se po ovdovění musí vyrovnat s navýšením času stráveným děláním domácích prací. Zatímco u žen tento čas klesá. (Utz et. al., 2004 in Hasmanová Marhánková, 2008, str. 32) Utz et. al. také tvrdí, že se ženám dostává větší asistence od příbuzných. To se v mém případě ukázalo jako opačné. Ginson (1996, str. 439 in Hasmanová Marhánková, 2008) zdůraznil, že genderová role žen vyžaduje rozvoj takových schopností, které jim poskytují výbavu v životě bez partnera.

„Moje babička vždycky říkala, že když chce bůh udělat z chlapa vola, tak mu vezme ženskou. Já jsem naštěstí měl ještě matku, tak nám jako zkraje pomáhala. No jenomže potom také zemřela, tak jsme to pak se synem táhli spolu.“ - Pan Zelený

„Změnilo se asi to, že si musím se vším poradit sám a postarat se sám. Ženský jsou zvyklý, že se musí pořád o všechno starat. No asi takhle. Ten mužskej je prostě vždycky odkázaný na tu ženskou. Potřebuju, aby mi někdo pomáhal s nákupy oblečení. Ale rodina mi se vším pomáhá.“ - Pan Bílý

Pan Černý si stěžoval na pocit samoty, se kterým se člověk musí vyrovnat a naučit se spoléhat sám na sebe. Mezi další faktory zmiňované muži byla finanční stránka, kdy si jeden respondent musel najít další práci, aby uživil rodinu a také sociální vazby, které s úmrtím partnerky muži ztratili. Což odpovídá materiální ztrátě podle Špatenkové. (2005, str. 75)

„Člověk je potom sám. Si na to nejdřív musí zvyknout. Protože hodně věcí se dělalo spolu. Celý ty léta. Ono to trvá, než se z toho člověk dostane. Pak najednou, ale si řeknete „no co, zeměkoule se točí dál, život jde dál“. A tak jsem se s tím nějak vyrovnal. Musíte se naučit spoléhat se na sebe. V dnešní době se můžete spolehnout jenom na sebe.“ - Pan černý

Tato ukázka reprezentuje intrapsychickou ztrátu. Tato vnitřní ztráta nemusí být vždy plně uvědomována. Jedná se například o ztrátu očekávání. A to ať už od sebe nebo od druhých lidí. (Špatenková, 2005, str. 76)

Také u žen se objevila změna v podobě finanční situace a změna sociálních vazeb. Ženy byly často zvyklé dělat s partnerem spoustu sportovních aktivit nebo jiných zájmových aktivit. Často byly tyto aktivity spojené s partou přátel, do které partneri patřili. Paní Modrá se snažila v takové partě pohybovat nadále i sama, ale musela tyto vazby přerhat. Ovdovění paní Modrou dostalo do situace, kdy se musela odstěhovat z města ve kterém celý život do města kde žijí její děti. Nyní jí tyto sociální vazby chybí a jsou pro ni motivací k navázání nových přátelských vztahů v novém městě. Pro paní Žlutou znamená ovdovění velkou změnu po technické stránce. Pokud potřebuje něco opravit, musí požádat o pomoc, jelikož sama takové věci dělat nezvládne. Změnu vidí, ale také v tom, že má v bytě více uklizeno. Většina žen hovořila spíše o praktických stránkách a jak jim ovdovělý manžel chybí v každodenním životě, pouze jedna z nich se zmínila o tom, že jí chybí manželova humorná povaha.

Ve svých rozhovorech jsem si všimla časté idealizace zemřelého partnera. Tím myslím, že na zemřelého partnera často pozůstali partneři nahlížíjí jako na ideálního partnera.

„Určitě by se to porovnávalo. Stejně každou chvíli o něm mluvím. „**** by tohle opravil“ nebo vnučka volá a říká „kdyby tu byl děda, ten by mi s tou češtinou pomohl“. On byl prostě takovej všestrannej.“ – Paní Žlutá

„Ona byla výborná. Dala mi dvě děti. Pěkný. Manželství bylo dobrý. Ona byla fakt dobrá. V první řadě byly děti a až pak všechno ostatní. Byla fakt hodná. Ona by se rozdala. Když byste něco po ní chtěla a jí by se to třeba líbilo a bylo by to její. Tak by vám to stejně dala. Taková ona byla moje paní.“ – Pan Bílý

Jako logické se ukazuje, že je těžké nahradit člověka, který s dotyčným prožil celý život a vztah byl spokojený. Ukázaly se, ale i případy, kdy vztah nebyl perfektní, či dokonce byl na pokraji rozpadu, ale pozůstalý stejně vzpomíná na zesnulého partnera jako na ideálního. Dvě z mých respondentek (paní Červená a paní Fialová) popsaly vztah se zemřelým partnerem za velmi náročný, jeden z nich byl dokonce na pokraji rozchodu. Později, ale bývalého partnera obě označily za těžko nahraditelného. Například paní Fialová nevzpomínala na vztah zcela pozitivně, přesto na manželovi oceňovala jeho sečtělost a kulturní přehled, který dále vyhledávala i u jiných partnerů, ale nepodařilo se jí ho nahradit.

„No. Můj muž nasadil poměrně vysokou laťku. Ne, že by pro mě byl nějaký bůh. Byl, ale samozřejmě hezkej (smích). Svým způsobem byl přizpůsobivý, dělali jsme spolu ty sporty, chodil se mnou do divadla jo, a tak prostě no. Proto mluvím o tý laťce. Teď už když se podívám na ty chlapy tak je to většinou děs a hrůza. Vždycky když jsem viděla někoho dobrýho, tak už byl zadanej.“ – Paní Červená

„Můj bejvalej manžel byl v poslední době jako hodně nemocnej, on si to zavinil trochu jako sám. (...) Ale ten vztah už byl pak velice no. (...) Jako pacient jako absolutně byl jako neposlušnej. Nic neakceptoval, co mu doktoři řekli. Takže to bylo takový dost naptuný. Byla s ním fakt těžká domluva. Musela jsem se o něj starat těch posledních půl roku nebo ještě víc. No a víte, nechci říct vděčnost, ale víte nějaká opětovná reakce na to z jeho strany to bylo špatný. No, takže to bylo takový no. (...)“ – Paní Fialová

„Můj bejvalej manžel byl hodně sečtělej, byl to v podstatě intelektuál. (...) Teď mám doma vyučenýho elektrikáře, kterej umí udělat úplně všechno. Ale nemůžu si s ním úplně povídat o knížkách nebo o kulturních záležitostech. On jako taky čte, ale ne úplně to, o co se zajímám já.“ – Paní Fialová

Z této kapitoly je patrné, že muži se po ovdovění častěji spoléhají na rodinu než ženy. Rodina jim často pomáhá se zvládáním každodenních záležitostí a oni si to oceňují. Ženy

naopak nerady žádají o pomoc i když jí také často potřebují. To neodpovídá závěrům výzkumu od Utz. Et. al. (2004 in Hasmanová Marhánková, 2008) z jehož výsledků bylo patrné, že spíše ženy mají větší podporu rodiny. Změna po finanční stránce se ukázala nebýt genderově závislá. Respondenti obou pohlaví zaznamenali změnu ve své finanční situaci.

6.2 Volný čas a rodina

Důležité v kontextu navazování nových vztahů je také jak senioři tráví volný čas. Některé aktivity, kterým se mnou dotazovaní senioři věnují vyžadují větší zapojení do společnosti, jsou například součástí různých volnočasových skupin, někteří preferují spíše individuální zájmy. Tyto aktivity naplňují sociální život seniorů a dodávají větší potenciál k seznámení s možným budoucím partnerem. Zajímalo mě, jestli se pohled seniorů na trávení času po smrti partnera změnil a jestli vnímají volnočasové aktivity jako možnost seznámit se s někým novým. Zajímalo mě také to, jak by s novým partnerem (v případě, že ho mají nebo jsou ochotni si nějakého najít) rádi trávili čas/by rádi trávili čas. Jednou z mých výzkumných otázek je „*Jaký vliv má na navázání nového vztahu životní styl seniora/seniorky a jeho/její sociální vazby?*“. Například paní Žlutá stále chodí do zaměstnání, často tráví čas s přáteli, má tedy hodně příležitostí k seznámení, ale nenavázala nový vztah. Paní Červená má hodně aktivní životní styl, věnuje se hodně sportu, lyžuje, jezdí na kole, plave, chodila na univerzitu třetího věku. Ani tak nikde nenarazila na vhodného partnera k seznámení. Zato paní Modrá nebo pan Černý, kteří preferují spíše individuální aktivity vztah navázali. Celkově ve třech případech navázali vztah senioři věnující se spíše individuálním aktivitám jako jsou procházky, plavání nebo čtení. Naopak všichni tři senioři, kteří vztah nenavázali mají aktivní životní styl. To je poměrně překvapivé zjištění, zájmové aktivity zřejmě nejsou místem pro seznamování s potenciálními partnery/partnerkami.

Co se týče aktivit, které chtějí senioři se svým novým partnerem dělat nebo dělají, jedná se většinou o procházky a společné trávení času například na zahradě.

„Chodili jsme hodně do divadla, ale po tom mém úrazu jsem mohl chodit už minimálně. Teď jsem zase měl jít dvakrát, ale kvůli těm virům to nejde. Tak snad to půjde zase v tom, březnu. (...) – Pan Zelený

6.3 Kategorie motivací pro navázání vztahu

Tato práce mapuje nové partnerské vztahy v pozdějším věku, a proto jsou jedním z nejdůležitějších témat důvody, které starší lidi motivují vztah buď navázat nebo nenavázat. Také jedna z mých výzkumných otázek zní: „*Jaké jsou důvody ke vstoupení či nevstoupení do nového vztahu?*“. Rozhodla jsem se tyto důvody rozdělit do kategorií a také věnovat samostatnou kapitolu kategoriím motivací pro navázání vztahu a motivacím, které seniory odrazují od nového partnerství. Začnu motivacemi, které mé respondenty vedly k navázání nového vztahu, motivují je k tomu si vztah najít anebo je považují za důvody, které mohou jiné seniory motivovat i když oni sami o vztah již nestojí.

Většina mých respondentů (pět z osmi) si vztah v minulosti našla anebo ho právě má. Tři z osmi respondentů nikdy vztah po ovdovění nenavázali, ale jedna z nich ho aktivně hledá. Další z nich se vztahu nebrání, ale je na něj ještě brzo od smrti manželky. Jen jedna z mých respondentek není vůbec otevřena navázání nového vztahu. To je poměrně překvapivé, protože podle Hamplové (2012) projevilo zájem o vztah pouze 22 % žen ve věku do sedmdesáti let a pouze 7 % žen starších tohoto věku. Do nového vztahu podle ní vstoupí pouze 5 % ovdovělých žen.

Na otázky na toto téma téměř všichni reagovali velmi otevřeně. Pouze jedna respondentka byla zásadně proti, a tak odpovídala stroze a jeden respondent se snažil tomuto tématu vyvarovat, jelikož měl špatnou zkušenost s novým vztahem po ovdovění. Paní si ho cíleně vyhlédla a zneužila jeho důvěry. Větší podrobnosti s ohledem na respondentovo soukromí nebudou v této práci zmíněny.

1. Nechci zůstat sám/sama

První kategorie, která u mých respondentů výrazně převažuje je kategorie „nechci zůstat sám/sama“. Tato obava se objevovala stejně často jak u mužů, tak u žen. Často je propojena s jejich aktivními vztahy s dětmi a vnoučaty. Tuto motivaci identifikovali respondenti, kteří vztah mají/stojí o něj, ale i ti, kteří o něj momentálně nestojí, ale pokud by o vztah zájem měli, bylo by to pravděpodobně z tohoto důvodu.

„No jako momentálně to nepotřebuju (vztah). Kdybych neměl kolem sebe dceru a ty děti. Tak bych si určitě někoho našel. Nejsem typ, který by chtěl zůstat sám. Pokud bych si někoho hledal, bylo by to proto abych nebyl sám.“ – Pan Bílý

2. Chci s někým sdílet prožitky

Druhá kategorie objevující se jak u mužů, tak u žen je „chci s někým sdílet své prožitky“. Tato věta se v mých rozhovorech objevovala poměrně často. Souvisí zřejmě s první kategorií a tedy tím, že senioři nechtějí být sami, ale také jde o to, že chtějí mít někoho s kým budou sdílet své radosti, zážitky a všednosti, protože rodina na ně nemá vždy čas.

„Já jako umím bejt sám, ale nejsem rád sám. To mě i máma učila, že nepotřebuju ženskou jako otrokyni. Já vařit umím, a tak všechno (...) Ale je to vždycky lepší, když člověk má věci s kým sdílet.“ – Pan Zelený

„No, že někoho k sobě věkově bych chtěla. Děti už mají svoje zájmy a svoje starosti. Takovej zase je dobrej ten pocit, že když něco prožijete, tak to máte s kým sdílet.“ – Paní Červená

3. Potřebuji pomoc s domácností

Třetí kategorii jsem nazvala „potřebuji pomoc s domácností“. Toto téma se překvapivě opakovalo častěji v rozhovorech žen než mužů. Ženy považují za „otravné“ pořád někoho žádat o pomoc při opravách v domácnosti a jejím celkovým chodem. Jsou často zvyklé, že jejich zesnulý manžel vše zvládal a nyní jim tato „šikovná ruka“ chybí. Jedna z mých respondentek také zmínila práci na zahradě a pomoc s domácími mazlíčky. Například paní Fialová se mi hodně otevřela o její rozhodovacím procesu najít si partnera. Kromě již zmíněných faktorů jako, že nechtěla zůstat sama, hlavně potřebovala pomoc s domácností. Paní Fialová má hodně akční životní styl. Často jezdí na výlety a její „břemenem“ byla zvířata o které se neměl kdo postarat, když byla pryč. Mezi další důvody patřila také práce na zahradě a opravy v domě, na které si vždy musela volat pomoc. Všechny tyto faktory dohromady ji přesvědčily, že by si měla najít partnera. Vágnerová (2007) říká, že manželé ve starším věku již nevyžadují tolik společné aktivity a spíše jim v této fázi života záleží na vzájemné pomoci a podpoře. To stejné platí pro paní Fialovou a jejího partnera.

„No tak samozřejmě, že jsem hlavně nechtěla bejt sama. Pro mě bejt sama je jako hodně nepříjemný. I když je to malej dům, dlouhý zimní večery, brzo tma, akorát televize. Nedá se moc chodit třeba ven. A ta zima je pak jako náročnější než něco jinýho. Takže to byla hlavní věc ta samota dá se říct. Děti taky nemají tolik času žejo. (smích) Že by ho se mnou trávily, vnoučata tenkrát chodila tehdy do školy. Takže to byl jeden důvod a pak hlavně to, že já jsem se tady cítila hrozně svázaná těma zvířatama, já je mám hrozně ráda, toho psa a kocoura, ale to prostě nemůžete nikam dlouho jet no. I tak to bylo náročný no. Jet třeba na jeden den na vejlet znamenalo vstát v 6 hodin ráno. Pes zůstal na zahradě a já jsem se třeba vrátila až večer v osm. Takže to taky nejde dělat pravidelně, takže to byl důvod. Už

potřebuju někoho, kdo mi s tím pomůže. Další věc je pomoc na zahradě. To máte sekání trávy, stříhání keřů a různé další věci co se na zahradě musí dělat, potom se vyskytly prostě různé opravy nebo třeba potřebujete zatlouct poličku, tak jsem musela volat nějaký ty hodinový manžely. A to jsem se modlila, aby se mi tu nestalo něco horšího. A vlastně se stalo! Protože měsíc potom nebo dva potom co manžel umřel mi odešel bojler. Takže jsem si ho musela sehnat, instalatér všechno. A tyhle věci no. Já nejsem, nebo jako jsem dost praktická, ale na tyhle věci zase nejsem, abych si tady všechno opravovala a zařizovala. Takže to je další důvod.“ -Paní Fialová

V této kapitole bych také ráda odpověděla na mou výzkumnou otázku: „*Liší se chuť vstoupit do nového vztahu podle věku?*“. Rozhodla jsem se tuto výzkumnou otázku připojit k této kapitole, jelikož je zajímavé sledovat, jestli je i věk důvodem k navázání nového vztahu. Mým respondentům, kteří navázali nový vztah bylo 70, 72, 75, 80 a 85 let. Respondentům, kteří vztah nenavázali bylo 66 a dvěma z nich 74 let. Věk se tedy v případě mých respondentů neukázal jako klíčový v chuti navázat nový vztah.

Zajímalo mě také jaký mají senioři názor na sexualitu ve stáří a jestli jsou jejich názory podobné jako ve výzkumu Vidovičové (2008, str. 91), která od svých respondentů zjišťovala míru souhlasu s výrokem „*jakékoliv sexuální aktivity u lidí po sedmdesátce už odporují dobrému vkusu*“. Ve věkové skupině 60 až 80 let s tímto výrokem souhlasilo 29 % respondentů. Zajímalo mě také co pro osoby v tomto věku sexualita představuje. Ukázalo se, že sex už pro většinu mých respondentů nepředstavuje toužené potěšení. Naopak držení za ruce nebo pohlazení považují za kladný projev sexuality, jak můžeme vidět z úryvků z rozhovoru s paní Žlutou, panem Zeleným, a panem Bílým. Pan Černý už nemá o žádnou intimitu zájem, což může mít spojení s traumatem, který si zažil s jednou ze svých partnerek po ovdovění. Muži se, ale stále rádi podívají na hezkou ženu. U žádného ze seniorů jsem nezaznamenala negativní emoce ohledně sexuality jako je popisuje Merrie Kass (1981).

„Sex už asi v našem věku nehrozí, ale takový, když se vedou za ruku, nebo je to jiný, když vás někdo pohladí po ruce nebo vám dá pusku na tvář. To je hezký. My jsme se vždycky vodili za ruce a tak.“ -Paní Žlutá

„No já nevím, mě už to jako nebaví. Nevím jak ostatní. Když vidím hezkou holku, tak se podívám žejo. Ale do postele už bych žádnou asi nechtěl. Před 10 lety ještě jo, to byla jiná.“ – Pan Černý

„No víte, já si myslím, že člověk není starej podle kalendáře, ale podle toho, jak se cítí. A když se mu opravdu povede najít si paní se kterou mu to klapne. A nehonit se za kdovíjakou

blbostí, ale mít společný koníčky. Mít na prvním místě rodinu. Vážít si tý ženský. Pak nezáleží na věku. Furt se mi líbí ženský, hodný, hezký.“ -Pan Zelený

„Já bych se teď v 74 dokázal zamilovat. Jako mladý jsme to odsuzovali, že se lidi v 70 berou za ručičku a jsou celý takový tuťuťu a pusinky a takhle. Je to tou dobou. Podle mě za nás se víc lidi vodili za ruce a tak. Mně to jako přijde vlastně hezký. Fakt vidět hodně starý lidi, jak jdou, drží se za ruce. Ale je pravda, že mladí na to mají často různý poznámky. Ale je to moc hezký. Naopak.“ – Pan Bílý

6.4 Kategorie motivací proti navázání vztahu

Nyní se zaměřím na motivace, které seniory vedou k nenavázání nového vztahu. Zajímavým textem zabývajícím se touto tematikou je studie od Kate Davidson. Ta se ve svém výzkumu zaměřila na zábrany při uzavírání nového manželství. Muži vdovci jako hlavní důvody neuzavření nového svazku vidí především nemožnost nahradit předchozí partnerku a také to, že zatím nepoznali „tu pravou“. Ovdovělé ženy kromě nemožnosti nahradit partnera uváděly, že se již nechtějí starat o nikoho dalšího. Jsou spokojené v současném stavu svobody. (Davidson, 2001, str. 313)

Já osobně jsem odhalila ve svých rozhovorech pět kategorií důvodů, které senioři uvádějí v souvislosti s nechutí ke vstupu do nového vztahu. Některé podobné těm, které zmiňuje Kate Davidson a některé nové.

1. Naučené zvyklosti aneb nechci se nikomu podřizovat

Asi nejčastěji zmiňovaným důvodem jsou naučené zvyklosti seniora, který se již nechce podřizovat nikomu novému a chce si dělat vše podle sebe. Také tento fakt, že se mohou rozhodovat jen podle sebe považují za největší výhodu single života. Často opakují, že člověk v tomto věku již má naučené určité vzorce chování, které se těžko mění, a tak už je těžké s někým navázat nový vztah. Ženy překvapivě často opakovaly, že se mohou samy rozmýšlet kdy půjdou spát a kdy budou vstávat. Jedna z mých respondentek, ale namítla, že pokud by ještě potkala někoho „kdo by za to stál“, tak by se mu ještě podřídila. Davidson (2001) ve svém výzkumu uvádí, že u žen je větší pravděpodobnost, že si partnera nebudou hledat, protože nechtějí přijít o současný stav svobody. V mém výzkumu tento důvod uvádějí jak ženy, tak muži.

„No všechno si užívám, protože prostě dělám, co chci jenom. Nemusím se na nikoho ohlížet. Když chci jít ven, jdu ven. Když nechci, jsem doma. Když chci spát, tak spím do 10 nebo do 11. A když nechci uklízet, tak neuklízím.“ -Paní Žlutá

„Už vůbec. Už mi bude 80. Už jsem zvyklej, že ráno vstanu, udělám si snídani. Pak přemýšlím, jestli půjdu nakoupit nebo nepůjdu. Uvařím si nebo neuvařím. A pak se oblíknu a jdu. Nejlíp mi je v lese. Já už bych tady nikoho nechtěl. Člověk už si zvykne, když už jste léta jako sami. To si zvyknete na určitý věci, někdo jinej vám to pak už naruší. Od povídání mám mladý tady kousek. Už dál nemám zájem. (...) Každý už má svůj systém. Představte si, že by tu se mnou byla ještě jedna ženská. Ona by chtěla čaj, já kafe. Už to nejde. Já už jsem si říkal, že už stačilo“ - Pan Černý

2. Nechci se starat o nikoho dalšího

Další důvod, který se objevoval spíše ve výpovědi pouze žen je fakt, že se ženy už nechtějí starat o nikoho dalšího. Tento důvod se často opakoval v teoretické části mé práce a ukázal se i v mé analýze. Souvisí taktéž s pohodlím a spokojeností v single životě jako u předešlého bodu. Je to jeden z důvodů, který se ztotožňuje s daty z výzkumu Kate Davidson. Davidson (2001) popisuje vdovství jako období přinášející ženám určitý druh svobody. Této svobody se jim v minulosti v partnerském vztahu nedostávalo. Respondentky jejího výzkumu již do nového vztahu nechtěly vstupovat, aby se nemusely vzdát této svobody, nemusely se znovu podřizovat a znovu zastupovat roli pečovatelky.

„Už jsem moc pohodlná. Abych se o někoho starala.“ – Paní Žlutá

3. Odstrašující případy v okolí

Další, pro mě poměrně překvapivý důvod jsou odstrašující případy v okolí. Jedna z mých respondentek, paní Červená, mi popsala příběh její dvou kamarádek, kterým se nový vztah v tomto věku nepovedl anebo není podle její představ. Na její výpovědi jsou patrná jiná očekávání od vztahu, než mají její kamarádky.

„Mám dvě kamarádky. Ty jsou pro mě obě odstrašující případ. Protože ta jedna si nastěhovala pána k sobě a když to řeknu hloupě, tak on z ní pil. Ona mu vyvářela, starala se o něj, živila ho. No a přestalo jí to bavit. On se jí nesnažil nijak pomoci. Nechtěl se podílet. No a druhá kamarádka. Tý toho pána dohodili. Oni teda žijou odděleně. Ona má dům, takže pán tam chodí na sobotu a na neděli. Oba totiž chodí ještě do práce a ze začátku jako dobrý, ale pak jí začalo vadit, že pán jezdil celej život s kamionem, ona je inženýrka. On je takovej no, já nechci říct, že to je tím, ale no. On o nic nemá zájem. Už jsou spolu teda tři roky. Ptala jsem se jí proč s ním je, když není spokojená, ale prý nechce být sama. On jí tam něco vždy opraví, udělá. Tak takový vztah bych nechtěla.“ – Paní Červená

4. Dostatek blízkých

Další mnou identifikovaný důvod je dostatek blízkých lidí. Tím mám na mysli, že pokud má senior kolem sebe dostatek přátel a blízké rodiny, necítí se být sám a nemá takovou potřebu si hledat partnera. Jako například pan Bílý, který je velmi společenský, má hodně přátel a pravidelně se stýká s rodinou. Nepocituje tak samotu a nemá potřebu si hledat nový vztah.

5. Stále truchlí

Jako poslední z důvodů se také ukázalo být truchlení. To se v případě mých rozhovorů ukázalo jen v jednom případě, a to u pana Bílého, který je vdovec teprve jeden rok. Ostatní respondenti jsou ovdovělí už déle. Pan Bílý řekl, že je podle něj ještě brzo hledat si nový vztah. Zároveň má kolem sebe dostatek blízkých, jak bylo zmíněno v předešlém bodě.

„Ne ne. Mám kamarádky. Žádný vztah nemám. Nemám s tím problém. Ale zatím nemám pocit, že bych měl mít vztah. Pro mě je ten kamarádský vztah úplně nejlepší. A je ještě brzo. Občas ještě zatruchlím. Nemůžu se s tím ještě úplně srovnat. Ale život jde dál a nesmí se zastavit. Já neumím bejt sám. Musím furt něco dělat.“ – Pan Bílý

6.5 Strategie seznamování

Má analýza ukázala, že volnočasové aktivity nejsou hlavním místem ke seznamování mých respondentů. Otázkou tedy zůstává, jaké jsou strategie jejich seznamování? Jeden z mých respondentů se seznámil s ženami (přítečkyněmi), protože byli sousedé. S jednou přítečkyní se seznámil v nemocnici, kam docházel, ona byla sestra. Jiný respondent se s přítečkyní seznámil v práci. Jako nejčastější způsob seznamování se, ale ukázala být internetová seznamka. Jeden z mých respondentů seznamku navštěvoval, aby mohl uniknout od reality a jen tak si „pokecat“. Ve svém inzerátu nezmiňoval, že je vdovec, protože nechtěl, aby ho někdo litoval. Dvě mé respondentky si také vystavily inzerát na internetovou seznamku a hledaly muže do partnerského vztahu. Jedna z nich úspěšně a jedna zatím neúspěšně. Paní Červená se přes seznamku seznámila s jedním mužem, podle jejich slov si, ale úplně „nesedli“. Její snahy o hledání někoho nového jí pak narušila zdravotní komplikace a zranění nohy. Sama říká, že musí počkat až se dá noha do pořádku, jelikož by nechtěla na rande přijít o francouzských holích. Ona sama by na to prý reagovala negativně. Francouzské hole mohou v druhém vyvolat pocit, že senior potřebuje více péče. Davidson (2001) ve svém výzkumu říká, že u mužů hraje v partnerském rozhodování větší roli zdravotní stav. (Davidson, 2001) Na případu paní Červené je patrné, že i ženy se rozhodují na základě jejich

zdravotního stavu. Paní Červená je, ale stále odhodlaná si dát nový inzerát a aktivně hledat. Paní Fialová zvolila dvě strategie ve svém inzerátu. Poprvé se snažila najít muže, který s ní bude sdílet její kulturní nadšení a aktivní životní styl. Na tento inzerát se jí přihlašovali spíše muži mimo její věkovou kategorii a muži s připomínkami k tomu co bude se zvířaty. Rozhodla se tak změnit strategii a najít si spíše někoho kdo jí bude pomáhat.

„Nechávala jsem tomu volný průběh. Loni v zimě jsem odpověděla teda na jeden inzerát. Bohužel, ale od té doby jsem se viděla s pánem dvakrát. Protože mám od té doby zdravotní problémy. Já jsem byla na jedné operaci a oni mi tam nějak špatně zavázali nohu a od té doby nechodím. Chodím o holích. Chodím na rehabilitace a furt se to nelepší.“ – Paní Červená

„On můj přítel je taky vdovec. A to jako mě na tom jeho inzerátu zaujalo, že jemu jako ta samota taky nedělá dobře. Jedna věc, že tam přímo napsal, že je osamocenej a že to špatně snáší. Byl jako otevřenej. To tam lidi jako většinou takhle nepišou. Byl ochoten. To je jedna z věcí, kterých si u něj hrozně vážím, že je otevřenej, protože můj manžel byl hrozně uzavřenej. Takže když teď najednou máte partnera, kterému můžete říct všechno a on zase řekne vám, když se mu něco nelíbí, tak to je paráda. Úplnej balzám na duši. No já už bych to dneska si neudělala, ale tehdy jsem cítila, že to musím udělat. (...) Myslím si, že by nebylo tak těžký si někoho najít, kdybych tu neměla toho psa a toho kocoura. Víte já jsem si do toho prvního inzerátu dala takový jako, no bylo to hloupě formulovaný. Že hledám přítele na výlety, kulturu a bla bla bla. No a pak když jsem prozradila, že mám ty zvířata, tak všichni říkali „a jak chcete cestovat?“. No nikdo z nich mi nenabídl pomoc. Bylo to prostě těžký, zjistila jsem, že asi neexistuje muž, kterej by byl kulturně na výši, a ještě jako ochoten mi pomáhat na zahradě. Došlo mi to brzo, takže jsem ten inzerát ještě upravila. (...) Já jsem byla docela v šoku, že na ty výlety se mi ozývali třeba pětáctýřicetiletý a tak. To bylo dost příšerný a přišlo mi to no. Takže do tohohle už bych dneska nešla. (...) Není těžký se seznamovat. Dáte si tam fotku a pokud je trochu povedená, tak se seznamujete. Měla jsem x hovorů telefonickéjch a párkrát jsem se s někým sešla. (...) No a asi po dvou měsících jsem padla na tenhle inzerát toho máho co jsem s ním teď.“ – Paní Fialová

„Muži ty po sedmdesátce, ty hledají spíš někoho, kdo se o ně bude starat. Oni to do toho inzerátu nikdy jako nenapíší. Že hledají spíš hospodyně.“ – Paní Fialová

Na otázku, jestli je těžké se v tomto věku seznámit mi bylo spíše odpovídáno, že ne. Například pan Bílý je přesvědčen, že kdyby chtěl, někoho by si našel. Paní Fialová zmiňovala, že přes seznamku měla velký počet zájemců, ale chvíli trvalo, než si našla toho správného. Ozývaly se jí často i mladší muži. Jen paní Modrá stále nenašla správného partnera.

6.6 Specifika nového vztahu po ovdovění

Z mých rozhovorů jsem se pokusila odhalit jaká jsou specifika nového vztahu po ovdovění a také odpovědět na mou výzkumnou otázku „*Jaké formy partnerských vztahů starší lidé volí a proč?*“. Z mých respondentů je ve vztahu paní Modrá, která žije v LAT

vztahu. S partnerem se setkávají na víkendy. Další ve vztahu je paní Fialová, která se svým partnerem již pět let žije nesezdaná ve svém domku. Její partner si, ale stále nechává vlastní byt. Pan Černý má zkušenost jak s LAT vztahem, který navázal se svou sousedkou, se kterou byl vztah spíše přátelský, a v první řadě o trávení společného času, ale i s kohabitací s druhou partnerkou, se kterou byl vztah vážnější. Bohužel nedopadl dobře a odradil pana Černého od navazování nových vztahů. Pan Zelený má zkušenost s LAT vztahem, který byl taktéž zejména o trávení společného času, bohužel momentálně se kvůli zdravotnímu stavu nestýkají. Pan Šedý měl dva vážné vztahy a s oběma dámami žil v nesezdaném soužití. Z mých rozhovorů je patrné, že starší lidé už **nechtějí vstupovat do manželství a preferují** spíše méně tradiční formy vztahu jako **kohabitaci nebo oddělené soužití (LAT)**.

„Asi volnější vztah, do manželství už asi v mém věku. (...) Já mám jen jednu místnost, takže tady by to nešlo. Záleželo by na podmínkách. Ale asi by mi to nevadilo ještě s někým bydlet.“ - Paní Červená

Senioři preferují spíše přátelský vztah, největší úspěch sklízí LAT vztahy. Pokud už spolu partneři žijí, jeden z nich si, ale stále nechává svůj byt nebo své místo, kam by se v případě rozchodu či jiných potíží mohl vrátit. Od vztahů očekávají společnou pomoc a vidí ho také jako úlevu pro rodinu. Děti se nemusí neustále stresovat, jestli jsou v pořádku a těší je, že mají někoho, na koho se mohou spolehnout. Všichni mnou dotazovaní senioři se shodli, že už mají na partnera menší nároky než v mladším věku. Vyhledávají spíše někoho, s kým si budou rozumět na přátelské rovině. Oblíbenost LAT vztahů souhlasí s daty De Jong Gierveld (2004), která říká, že ovdovělí senioři vstupují spíše do takových svazků, ve kterých nesdílí společnou domácnost.

„Kdybych za každou cenu chtěl, tak si určitě někoho najdu. No asi bych měl menší nároky. Asi bych toho hodně toleroval. Ve 20 máte jiný zájmy. Pak se ledacos mění. Každý má jiný názory, než když jste mladý. Máte pak jiný koníčky, jiný požadavky. Asi bych byl tolerantnější k výběru partnerky. Nemusím mít krásnou ženskou. Hlavně, abychom si rozuměli a zašli se projít, do kina, zatančit si. Hlavně mi vypere a vyžehlí (smích).“ – Pan Bílý

„Chodíme na ty procházky. Je to jako spíš jako kamarád. Pomáháme si jako když potřebujeme. Tak on je chlap žejo, takže pomáhá s barákem. Já jako bydlím v domku, tak přece jenom je tady plno prací, který jsou spíš jako pro chlapa. Takže no...on pomůže rád. No a já mu zase ráda jako něco uvařím. Na procházku teda jdeme rádi. Nežijeme spolu jako trvale, což asi vyhovuje oboum dvoum. A trávíme spolu takové tři dny v týdnu. Víkend určitě plus ještě většinou nějaký ten den k tomu přibude.“ – Paní Fialová

„Rodina ten vztah vnímá pozitivně. Protože sem za mnou nemusí tolik jezdit žejo. (smích) A to nemyslím špatně, ale je to tak, že on mi pomáhá tak hodně, že oni můžou jen přijet na návštěvu a hrát karty.“ -Paní Fialová

6.7 Genderové rozdíly v navazování nových vztahů po ovdovění

Mou výzkumnou otázkou „*Jakým způsobem ovlivňuje gender postoj k navázání vztahu*“? jsem si ověřila, jestli muži opravdu vstupují do vztahu více než ženy a jaké rozdíly senioři identifikují. Na otázku, jestli vidí ve vstupu do vztahu po ovdovění rozdíl mezi muži a ženami mi jedna respondentka odpověděla:

„Určitě. Muži to potřebují, oni lecos neumí. Neovládají v té domácnosti. A když tam zůstanou v té domácnosti víš no. Ženský jsou takový víc, jak bych to řekla, ne že víc šikovný, ale nezávislý a umíme si s leccím poradit. Ale oni ne. Někteří si neumí uvařit ani čaj. Tak hledají nějaký babky.“ – Paní žlutá

Její názor se, ale u mých mužských respondentů neukázal jako pravdivý. Všichni mnou dotázaní vdovci se o sebe dokážou postarat sami. Problém vidí spíše ve výchově a ne pohlaví. Pokud je člověk rozmazlován, pravděpodobně se o sebe nezvládne sám postarat.

„Některý chlapi jsou míň samostatný, ale myslím si, že je i hodně chlapů jako já. Já jsem se vždy o sebe musel postarat, já jsem pracoval jako kuchař. Takže už jsem věděl jak na to. Já jsem se naučil ze života. Už jako dítě. Protože táta byl ve válce, pak byl v tom táboře. Máma s náma byla sama, tak jsme se museli postarat.“ -Pan Černý

„Víte já mám výhodu, že já umím všechno. Řada těch chlapů si ty ženský rozmazlily a teď to oni neuměj a jsou takový odříznutý. (...) Já i syna se snažím k tomu vést, aby se uměl o sebe takhle postarat.“ – Pan Zelený

Ženy si připadají samostatnější a nezávislejší na partnerovi. Jako problém se, ale ukázaly opravy v domácnosti. Co se týče šancí žen najít si v tomto věku partnera, problém se sňatkovým trhem zaznamenaly tím stylem, že nikdo „volný“ se jim nelíbí, nesedí si povahově anebo jsou už „příliš staré“, protože muži chtějí pouze mladší partnerky. Většina mých respondentů, ale problém s hledáním partnera nezaznamenala.

„Na 90 % se cítím samostatná. Jsou takový věci, jako třeba si něco opravit. Tak to jako moc nedokážu, ale jinak jsem soběstačná a neřeším to jinak.“ – Paní Modrá

„Asi nevidím rozdíl mezi tím, když mi bylo 20. Asi máte větší šance teda. Chlap v 60 letech chce 50tnice.“ – Paní Modrá

Dva moji respondenti nevidí žádné genderové rozdíly ve vstupu do vztahu. Člověk podle nich prostě nechce být sám.

„Všichni asi hledají jen někoho, aby nebyli sami. Jak jsem říkala na začátku, já sice kolem sebe mám ty blízký, ale už mají svoje aktivity a tak. Starej člověk už má jiný potřeby.“ – Paní Modrá

„No to je jako zajímavá otázka. Já jsem nad tím takhle nikdy nepřemýšlel. Podle mě, když chcete prostě partnera, tak si ho najdete. Není tam rozdíl. Ale asi záleží na tom, jak je kdo samostatnej. No chlapi, který byli rozmazlovaný tou ženskou nebo maminkou. To jsou chudáci. Ty sami nic nezvládnou. Potřebujou ženskou, aby jim vyprala uvařila.“ – Pan Bílý

Podle Hamplové (2012) mají muži téměř dvojnásobnou šanci si najít partnerku. Vztah si z mých respondentů našli čtyři muži a dvě ženy. Je tedy patrné, že tvrzení Hamplové odpovídá a z mých respondentů si **spíše našli partnerku muži než ženy**.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá navazováním partnerských vztahů v pozdějším věku. Cílem této práce bylo zjistit, jak lidé starší šedesáti let se zkušeností s ovdověním navazují nové vztahy. Jaké mají důvody k tomu si nový vztah najít či jaký mají důvod pro to zůstat sami. Práce se snaží zjistit jaké jiné faktory kromě ovdovění ovlivňují seniory v této volbě. Mezi tyto faktory jsem zařadila věk, gender nebo způsob jakým tráví čas. Práce taktéž odhaluje, jaký mají sami senioři názor na sexualitu ve stáří a co pro ně znamená.

Tato bakalářská práce byla zpracována kvalitativními metodami, a to konkrétně pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory probíhaly v roce 2021, v měsících leden a únor. Rozhovory proběhly z poloviny v domácím prostředí seniorů a z poloviny v online formě, kvůli situaci s pandemií covid-19. Pro analýzu jsem si vybrala metodu kódování.

Další z mých otázek zní „*Jakým způsobem ovlivňuje gender postoj k navázání vztahu*“? Ukázalo se, že muži vstupují do nových vztahů v tomto věku častěji než ženy. Ženské respondentky tuto souvislost vidí v tom, že muži potřebují někoho, kdo se o ně postará. Mnou dotázaní mužští respondenti s tímto, ale nesouhlasí. Všichni sami sebe vidí jako dostatečně zdatné a umí se o sebe postarat. Vidí problém spíše ve výchově než v pohlaví. Někteří respondenti gender nevidí jako faktor při hledání vztahu. Myslí si, že muži i ženy si hledají vztah ze stejných důvodů a to proto, aby nebyli sami a měli s kým sdílet zážitky.

Ukázalo se, že starší lidé nejčastěji volí kohabitaci a LAT vztahy jako formu partnerského vztahu. Nikdo z mých respondentů už by nevstoupil do nového manželství. Je to zejména z důvodu, že manželství by pro ně znamenalo spíše přítěž než výhodu. Například kvůli dědickému řízení. Preferují tedy spíše méně formální vztahová uspořádání. Pokud spolu dva senioři žijí nesezdaně, jeden z nich si stále nechává svůj byt, aby měl jistotu kam se vrátit, pokud by se vztah rozpadl nebo se partnerovi/partnerce něco stalo.

Věk ani životní styl se neukázali být rozhodujícími faktory ve vyhledávání nového vztahu. Místo seznamování při zájmových činnostech se senioři nejčastěji seznamují na internetových seznamkách.

Mezi důvody ke vstoupení do nového vztahu se ukázala zejména samota, potřeba sdílet s někým zážitky, jelikož rodina nemá na seniory tolik času, kolik potřebují a také, že potřebují pomoci s domácností. To se ukázalo být pravdivé zejména u žen. Mezi důvody

proti vstoupení do vztahu patří naučené zvyklosti seniorů po ovdovění, které vedou k tomu, že už se nechtějí nikomu novému podřizovat. Nechut' vstoupit do vztahu může být utvrzena také špatnou zkušeností od známých a přátel nebo tím, že ještě neuběhla od ovdovění dostatečně dlouhá doba. Zejména ženy už se nechtějí starat o nikoho nového.

Téma je velmi zajímavé a otevírá spoustu dalších aspektů ke zkoumání. Bylo by jistě zajímavé si mnou zjištěné teorie ověřit pomocí kvantitativního dotazníku s větším počtem seniorů. Jelikož výsledky mé kvalitativní studie nejde zobecnit na celou populaci a dle mého názoru jsem narazila na pár zajímavých momentů, které se neztotožňují se stávající literaturou, jako například fakt, že senioři považují navázání nového vztahu za jednoduché nebo že ženy spíše vyhledávají partnera pro pomoc s domácností než muži. Za další výzkum by dle mého názoru stály samotné strategie seznamování. Seznamování pomocí inzerátů na internetu se ukázala u mých respondentů běžná a otevírá jim možnost si najít vztah. Za zajímavé v mé práci považuji taktéž to, že všichni kromě jedné respondentky byli otevřeni možnosti nového vztahu. Současná literatura, ale seniory se zkušeností s ovdověním sleduje spíše s negativním postojem k novým vztahům. Za zajímavý výzkum bych také považovala sledování několika seniorů se zkušeností s ovdověním a proměnu jejich názorů na nové vztahy v řadě let.

Summary

The aim of this thesis is to identify the factors that affect seniors with experience of widowhood to enter new relationship and describe their positions. This work also follows the specifics of new relationships in older age and what forms of partnerships older people choose. It is a qualitative work, which involved four women and four men. The result of the analyzes is a theoretical model showing that widowed seniors are open to the possibility to enter new partnerships. One of the main motivations for them is loneliness. On the other hand, the strongest reason for not establishing a relationship is that they don't want to change and submit for anyone new anymore. The most popular forms of relationships are LAT relationships and cohabitation. Men are more likely to enter new relationship, but respondents themselves don't see gender differences in entering relationships. Respondents consider finding a relationship at this age easy and are actively looking for relationships, most often using online dating advertisement.

This bachelor's thesis explores the topic establishing new relationships in later age. The aim of this work is to find out how people over the age of sixty with the experience of widowhood establish new relationships. It follows motivations to enter or not to enter new relationships. The work tries to find out what factors also affect seniors in this choice. Among these factors, I included age, gender, or the way they spend time. The work also reveals how seniors themselves view sexuality in older age and what it means to them.

This bachelor's thesis was made with qualitative methods and specifically by semi-structured interviews. The interviews took place in 2021, in January and February. The interviews took place half in home environment of respondents and half online (due to covid-19 pandemic). The data were analyzed with the open coding method.

One of my questions is "How does a gender attitude influence the establishment of a relationship"? It turned out that men enter new relationships at this age more often than women. Female respondents see this connection in the fact that men need someone to take care of them. Male respondents do not agree with it. Everyone sees themselves as fit enough and that they can take care of themselves. They see the problem in upbringing rather than gender. Some respondents do not see gender as a factor in finding a relationship. They think that men and women seek a relationship for the same reasons and so that they are not alone, and they want to share experiences with someone.

It turned out that older people most likely choose cohabitation and LAT relationships as a form of partnership. None of my respondents have entered a new marriage. This is mainly because marriage seems to bring more problems in later age, such as with inheritance proceeding. So, they prefer less formal relationship arrangements. If two seniors are cohabiting together, one of them still has his/her apartment to be sure where to return if the relationship breaks down or something happens to the partner.

Neither age nor lifestyle proved to be decisive factors in finding a new relationship. Instead of finding a date during hobby activities, seniors often find relationships on online dating sites.

One of the main reasons for entering new relationship is especially loneliness, then the need to share experiences with someone, because the family does not have as much time for seniors as they need, also the fact that they need help with the household. This is

true especially for women. The reasons against entering a relationship include the learned habits of seniors after widowhood, which lead to the fact that they no longer want to submit to anyone new. Also, some older people don't want to commit to new relationship because they see bad experiences from their friends. And especially women no longer want to take care of anyone new.

This topic is extremely interesting, and it opens a lot of new aspects for next research. It would be interesting to verify my theories with quantitative questionnaire with a representative sample. Because my study results cannot be generalized for the whole population and based on my opinion, I discovered some interesting moment which are different from present literature. Such as the fact that seniors find seeking for new relationships easy or that women more likely find new partners for help with household. I think that dating strategies are worth more research. What I find interesting about my thesis is that all respondents except one are open for a relationship. Present literature shows more likely seniors with negative attitudes towards new relationships. An interesting research would also be monitoring multiple seniors with the experience of widowhood and the change of their opinions on new relationships in a couple years.

Seznam použité literatury

Balkwell, C. 1981. Transition to widowhood: A review of the literature. *Family relations*, 117-127.

Bauer, M., et.al. 2016. „Older people and sexuality in residential aged care: Reconstructing Normality.“ Pp. 119-140 in Peel, E., R. Harding. *Ageing and sexualities*. Burlington, VT: Ashgate.

Bowlby, J. 2013. *Ztráta: smutek a deprese*. Port

Carr, Deborah. 2004. „The Desire to Date and Remarry Among Older Widows and Widowers.“ *Journal of Marriage and Family* 66 (4): 1051-1068.

Davidson, Kate, 2001. *Late Life Widowhood, Selfishness and new Partnership Choices: A Gendered Perspective*

De Jong, Gierveld, J. 2004. „Remarriage, Unmarried Cohabitation, Living Apart Together: Partner Relationships Following Bereavement and Divorce.“ *Journal of Marriage and Family* 66 (1): 236-243.

De Jong Gierveld, J. 2002. The dilemma of repartnering: consideration of older men and women entering new intimate relationships in later life. *Ageing International*, 27(4), 61–78. doi: 10.1017/S0144686X02001095

Elliott, B. 1997. „Sexual needs of those whose partner has died.“ *Bereavement Care*, 16:1, 2-5

Gott, M. 2005. *Sexuality, sexual health, and ageing*. Maidenhead, England: Open University Press.

Hamplová, Dana. 2012. „Manželství a nesezdané soužití po padesátce.“ *Naše společnost* 2012

Hamplová Dana, Petra Šalamounová, Gabriela Šamanová. 2006. *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

Hasmanová Marhánková, Jaroslava (2013): *Aktivita jako projekt: Diskurz aktivního stárnutí a jeho odezvy v životech českých seniorů a seniorek*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-152-7.

Hasmanová Marhánková, Jaroslava. 2012. „Ovdovění a partnerské vztahy žen ve stáří.“ in Jaroslava Hasmanová Marhánková, Martin Kreidl (eds.). *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Hasmanová Marhánková, Jaroslava. 2016. Women's attitudes toward forming new partnerships in widowhood: The search for 'your own someone' and for freedom. *Journal of women & aging*, 28(1), 34-45.

Hendl, Jan. 2016. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0982-9.

Kaas, M. 1981. „Geriatric Sexuality Breakdown Syndrome.“ Ageing and Human Development 13

Karlsson, S. C. & Borell, K. 2002. Intimacy and autonomy, gender and ageing: Living apart together. Ageing International, 27(4), 11-26. doi: 10.1007/s12126-002-1012-2

Kubičková, N. 2001. Zármutek a pomoc pozůstalým. Vyd. 1. Praha: ISV, 267 s. ISBN 80-858-6682-X.

Levin, I. 2004. „Living Apart Together: A New Family Form.“ Current Sociology 52 (2): 223-240.

Marshall, B. L. (2012) Medicalization and the Refashioning of Age-Related Limits on Sexuality, The Journal of Sex Research, 49:4, 337-343, DOI: [10.1080/00224499.2011.644597](https://doi.org/10.1080/00224499.2011.644597)

Maříková, H., Petrušek M., Vodáková A. 1996, Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, ISBN 80-718-4311-3.

Možný, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.

Očadlíková, Eva, Oddělené soužití (living apart together) jako alternativní forma partnerských vztahů. Brno. 2009. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. Katedra Sociologie. Vedoucí práce Mgr. Michaela Bartošová

Stevens, N. 2002. Re-engaging: New partnerships in late-life widowhood. Ageing International, 27(4), 27-42.

Stuart-Hamilton, Ian. 1999. Psychologie stárnutí. 1. vyd. Praha: Portál, 319 s. ISBN 80-717-8274-2.

Ševčíková, A., Lichá, J., & Škařupová, K. 2018. Navazování vážného vztahu v pozdním věku: představy a obavy. Československá Psychologie, 62(5), 513-525

Špatenková, N. 2011. Krizová intervence pro praxi. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 195 s. ISBN 978-80-247-2624-3

Špatenková, N. Fenomén vdovství. In Sýkorová, Dana, Dušan Šimek a Miroslava Dvořáková, ed. *Třetí věk trojí optikou*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomouensis. ISBN isbn80-244-1006-0.

Vágnerová, M. 2000. Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. 1. vyd. Praha: Portál, 522 s. ISBN 80-717-8308-0

Vágnerová, M. 2007. Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří. Praha: Karolinum.

Vidovičová, L. 2008. Stárnutí, věk a diskriminace-nové souvislosti. Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.

Vinick, B. H. 1978. „Remarriage in Old Age.“ The Family Coordinator 27 (4): 359-363.

Vohlídalová, Marta. 2014. „Partnerství a vybrané partnerské tranzice.“ Pp. 79-101 in Hana Hašková, Marta Vohlídalová, Hana Maříková (eds.). Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti. 2014 Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Seznam internetových zdrojů

Ageing and Society, University Press, Printed in the United Kingdom

Dostupné z:

<https://pdfs.semanticscholar.org/05ae/299e6a3e9611272c6a7ca18a8ca43c102e6e.pdf>

Demografická statistika ČSÚ, 2019, dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/151439704/30000420k01.pdf/e52f5c9e-1059-4437-83ee-69612f546af6?version=1.1>

Demografická statistika ČSÚ pro seniory v hl. městě Praha, 2014, dostupné z:

https://www.czso.cz/documents/10180/20541915/33014015_01.pdf/1c429f6c-a6de-4df3-887d-cb2af1860632?version=1.3

Hasmanová Marhánková Jaroslava v Sborníku příspěvků 4. gerontologické mezioborové konference, stáří 2018, Partnerství navázaná v pozdním věku v kontextu společenských proměn vnímání intimity a rostoucí různosti partnerských uspořádání,

Dostupné z: http://www.konferencestarnuti.cz/files/Starnuti_2018_sbornik.pdf

Hasmanová Marhánková, Jaroslava pro genderonline.cz, 2008, gender, rovné příležitosti, výzkum ročník 8, číslo 2/2008, dostupné z:

<https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2008/02/04.pdf>

Öberg, Peter, Bildtgård, Torbjörn, Intimacy and Ageing: New Relationships in Later Life (2017), dostupné z:

https://books.google.cz/books?hl=en&lr=&id=EwZpDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=intimacy+in+later+life&ots=WsutqWg41E&sig=0NDt2nk8cJYs0L2VFknlsqOTCXw&redir_esc=y#v=onepage&q=intimacy%20in%20later%20life&f=false

Senioři v ČR v datech. ČSÚ. 2020. dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/120583272/31003420.pdf/5272aa65-7abc-4262-94a4-fb91e60600e3?version=1.3>

Štáfková, V., D. Jančová. 2010. „O vyrovnání se se ztrátou partnera.“ Respekt

dostupné z: <https://www.respekt.cz/rozhovory/o-vyrovnaní-se-se-ztrátou-partnera>

World Population Prospects. OSN (2019)

Dostupné z: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka rozhovoru

Příloha č. 2: Vzor informovaného souhlasu

Příloha č.1: Ukázka rozhovoru

Sociální kontext

Rodina: Máte rodinu? Máte děti/vnoučata?

Ano. Takže, to teda si víte, že jsem vdova. Deset let. A mám dvě děti. Je to kluk a holka a kluk má jednoho syna. Takže mám jenom jedno vnouče.

Jaké máte vztahy? Stýkáte se?

Máme výborný vztahy, pořád jsme v kontaktu. Oba teda bydlí někde jinde, ale stýkáme se, jak se domluvíme.

Máte pocit, že máte kolem sebe dostatek blízkých lidí?

No, ano. Myslím, že ano.

Volný čas: Jaké jsou vaše záliby?

No, tak ještě pořád se snažím nějakou takovou pohybovou aktivitu, protože to mě jako baví nejvíc. Asi nejčastěji jsou to takový popojížd'ky na kole a v létě se snažím plavat.

Kde a jakým způsobem se nejčastěji seznamujete?

No, s lidma. Já jako nejsem až tak úplně ukecanej typ. Nemůžu říct, že bych to úplně vyhledávala. Já vyhledávám spíš klid a samotu. Třeba jakože se někde v přírodě zastavím nebo jdeme na procházku no. O žádnou velkou společnost nestojím.

Partner: Měl/a jste nebo máte po smrti vašeho partnera nový vztah?

Mám teda jako přítele. Takže většinou podnikáme věci spolu, ve dvou.

Jak s partnerem trávíte jste volný čas? Kolik času spolu v řádu týdne trávíte?

Ano, jak už jsem říkala, chodíme na ty procházky. Je to jako spíš jako kamarád.

Pomáháme si jako když potřebujeme. Tak on je chlap žejo, takže pomáhá s barákem. Já jako bydlím v domku, tak přece jenom je tady plno prací, který jsou spíš jako pro chlapa. Takže no...on pomůže rád. No a já mu zase ráda jako něco uvařím. Na procházku teda jdeme rádi.

Nežijeme spolu jako trvale, což asi vyhovuje oboum dvoum. A trávíme spolu takové tři dny v týdnu. Víkend určitě plus ještě většinou nějaký ten den k tomu přibude.

Ovdovění

Co se u vás změnilo po ovdovění? V čem je váš život jiný?

Noo můj manžel byl dost takovej jako humorista, tak jeto. No mi to chybí. Tak je to takový jako smutnější. Měl takovou stejnou krevní skupinu jo i ten humor. Tak to je teďka trošku jinak.

Popište mi vztah s vaším ovdovělým partnerem. Jak na něj/ní vzpomínáte?

No jako nebylo to vždycky všechno ideální, my jsme měli nějaký problémy, o tom nebudu moc mluvit, chtěla jsem dokonce i odejít. Ale jedna věc tam byla dobrá. A to, že on vždycky uměl všechno převést na takovou vlnu jako humorní polohy.

Takže se to snadněji jako překonalo a vždycky jako byla legrace. To mi chybí, to je škoda, že to už takhle není a taky se to těžko nahrazuje. V tomhle věku pak najít jako někoho jo, takhle stejně naladěného.

Nový partnerský vztah

Kdy a jak jste se seznámili? Popište mi váš vztah.

Noo (smích). Dohodila mi ho kamarádka, která věděla, že on se rozešel s nějakou přítelkyní, on je teda jako vdovec už dlouho. Manželka mu umřela poměrně mladá, ještě před padesátkou. A on pak měl nějaký vztah jako několik let s přítelkyní a ta taky umřela. A on to docela těžce nesl. No a v okruhu nějakých svých známých prostě prohlašoval, že nechce bejt sám. No a tohle věděla ta moje kamarádka, ta mi řekla prostě, že dobře vypadá a že je takovej pohodář. A že je teďka smutnej a nechce bejt sám. A že by bylo dobrý se jako sejít. Jestli by mi to vyhovovalo, jemu to řekla taky, a tak takhle jsme se sešli. Vůbec jsme o sobě nic jiného nevěděli. A já bych se bejvala s nim nesešla, ale ta kamarádka, která mi ho dohodila, je jako dobrá kamarádka, tak jsem dala na ní jo. Že by mi nikoho nevhodného nedoporučila. Jsme spolu asi čtyři roky.

V čem je/byl vztah jiný než s předchozím partnerem?

Je to úplně jiný. (smích) Je to jiný. Jako kdybych to vzala zpátky a každému nám bylo 30, tak bych si ho asi jako partnera nevybrala. Mmm ale. Některý no. Není to pro mě všechno jako ideální, ale snažím se jako hledat jenom to dobrý. Najít si pro mě jen to dobrý. On je skutečně jako pohodář a velkej optimista. Takže se v ničem jako blbým

nepitvá jo, a tak to беру jako takovou dobrou vlastnost, že nikdy neprudí. Tak aspoň něco no.

Uvažovali jste i o nějaké jiné formě? Proč ano/ne?

No ze začátku jsem si myslela, že bysme mohli jako některý věci jako překonat nebo se stát emocionálně bližší. Ale když jsem to nadhodila, tak on to úplně jako nepřijal, bylo vidět, že jako ještě prostě to necítí stejně. A já jsem si mezitím časem jako uvědomila, že asi by to nebylo ono. Že přece jenom jsme každéj jinej a je to takhle no. Že to takhle prostě stačí.

Takže vám vyhovuje spíše ten vztah na přátelské bázi?

Přesně tak!

A jaké máte výhledy do budoucna?

Myslím si, že takhle už to bude furt.

Co je pro vás na novém vztahu klíčové?

No. Myslím si, že to, že je takovej vstřícnej a že hledá věci, kterýma by mi mohl udělat radost nebo mi pomoct. A říkám si, že je to dobrý. Kupuje mi kytky nebo mám na něco chuť, tak mě vezme někam na večeři. Prostě cíleně hledá věci, kterýma mi udělá radost. No tak si toho vážím a cením si toho. Ale u jiných věcí jsme prostě každéj trošku rozdílněj, takže si myslím, že takhle jak to je, je to akorát. Je to prostě takovej kamarád.

Stáří a intimita, obecné postoje

ANO: Zná vaše rodina partnera?

Určitě!

Znáte vy jeho rodinu?

Ano.

Jaký máte/mají vztah?

Tak já se s tou rodinou neznám až tak. On měl dvě dcery, jedna umřela, to bylo nějaký neštěstí a takže tady v místě kde žijeme bydlí i ta jeho druhá dcera. A s tou se občas jako vídáme. A jako v pohodě všechno. Já bydlím v baráku, je tu spousta místa. Takže všechna setkávání probíhají u mě. A jelikož sem chodí i přítel, tak je to jeho setkání s tou mojí rodinnou takový častější.

Jak vnímá váš vztah rodina?

No oni si myslí, že jsem na něj moc tvrdá. (smích) A litují ho, že ho sekýruju. No, ale oni ho znají jen tak jako z tý vnější stránky, že je prostě v pohodě a já jsem občas

taková jako. Trošku se utrhnu no. A jinak to nekomentují. Berou to jako plus. Asi proto, že jsou rádi, že tu nejsem sama. Že tu mám někoho, kdo mi pomůže, na koho se můžu obrátit a tak. Prostě, že nejsem jako sama. Je to pro ně vlastně plus, že necítí jako nějakou povinnost mě nepřetržitě kontaktovat, abych nebyla doma sama a tak.

Jak těžké je podle vás najít si v tomto věku vztah? Myslíte si, že je vaše situace jiná, než když vám bylo 20-30?

Myslím si, že jo. Jako takovej, aby všechno bylo v souladu. Myslím si, že věk je určitě omezující. Člověk už není úplně dokonalejší, ale je mi prostě přes 70. Už mám nějaký chyby a ten partner taky. Už je to prostě takový jiný. Ale myslím si, že jsem tolerantnější. To udělá život. (smích) Je to asi nejlepší cesta, aby člověk byl aspoň trochu v pohodě. A vysloveně cíleně si hledám na někom jako ty dobrý vlastnosti, abych se prostě cejtla v pohodě a společně jsme se cejtli v pohodě.

Myslíte, že ženy a muži mají jiný postoj k navazování vztahu v tomto věku?

To opravdu nevím. Já jsem si myslela, že chlapi v tomhle věku už třeba nestojí o nějaký seznamování s nějakou babou, a tak mě překvapilo, že tenhle můj přítel říkal veřejně, že nechce být sám. A to se o sebe jako umí postarat, finančně nemá problémy, takže co potřebuje to si nechá někde udělat a jo. Nemá prostě problém. Jenom nechtěl být sám. Takže taky jako hledal. Ale jinak si myslím, že jsou to hlavně ženy. Který nechtějí být samy.

Myslíte, že je to ten hlavní důvod? Že nechtějí být sami?

Myslím si, že je to přirozený. Nikdo nechce být sám. Děti prostě nejsou takovej partner. Je to rodina, ale není to partner. Každý člověk touží po tom něco s někým sdílet. A to je stejný v každém věku. A tady už nějde ani tolik o ten sex, ale jak muž, tak žena si uvědomují, že je hezký s někým bejt.

Demografické údaje

Pohlaví, věk, místo bydliště. Žena, 72, Krupka u Teplic

Jak dlouho jste ovdovělý/á? Jak dlouho jste byli s vaším zemřelým partnerem manželé? 10 let, 35 let

Příloha č. 2: Vzor informovaného souhlasu

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD Univerzita Karlova

Velmi Vám děkuji, že jste se rozhodl/a zúčastnit výzkumu, který je součástí mé bakalářské práce a je zaměřen na navazování vztahů u lidí se zkušeností s ovdověním starších šedesáti let. Je zcela na Vás, co se rozhodnete v průběhu rozhovoru sdělit. Je Vaším plným právem neodpovídat, pokud nebudete chtít. Rozhovor bude nahráván. Jeho nahrávání přitom může být kdykoliv na Vaši žádost přerušeno. Rozhovor bude přepisován a následně analyzován. Přepis rozhovoru a jeho analýza bude využita pro účely mé bakalářské práce. V práci nebude nikde uváděno Vaše jméno, stejně tak jako jména, která v rozhovoru zmíníte. Výzkum je zcela anonymní. Vedoucí mé bakalářské práce je PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková Ph.D., email: jaroslava.marhankova@fsv.cuni.cz.

Datum rozhovoru:

Jméno tazatele/ky: Alexandra Zvářová

Vaše jméno:

Váš podpis: .....